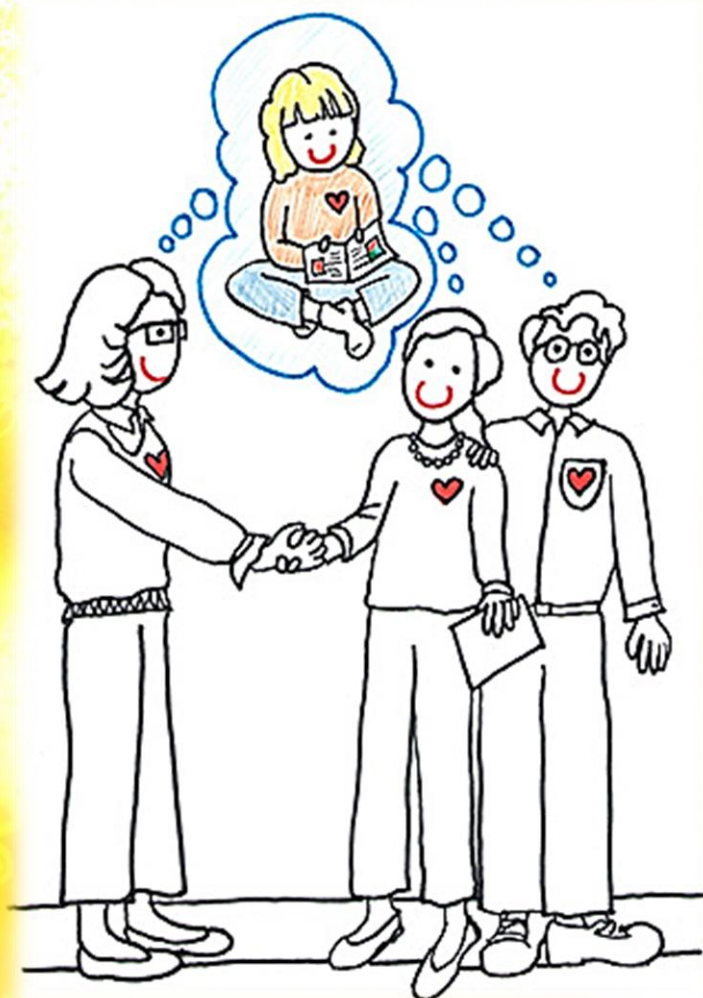

І. В. Казанжи

РОБОТА ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ

І. В. Казанжи

РОБОТА ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ

*Навчально-методичний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

**Миколаїв
2018**

ББК _____

УДК _____

*Рекомендовано вченою радою Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

(Протокол № ___ від _____ р.)

Рецензенти:

Гаврилова О. В. – доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтва»

Нагорна І. В. – вчитель-методист, завідувач кафедри початкової освіти Миколаївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №22

Робота вчителя з батьками : навчально-методичний посібник / укладач І. В. Казанжи – Миколаїв : СПД Румянцева, 2018. – 89 с.

ББК _____
УДК _____

Навчальний посібник включає матеріали із загальних питань взаємодії вчителя початкової школи з батьками учнів. Розкрито сутність та зміст родинного виховання, зміст та методи виховання в сім'ї, форми взаємодії педагогів з батьками.

Матеріали навчального посібника можуть бути корисними для студентів педагогічних закладів вищої освіти, вчителів, батьків.

© Казанжи І. В., 2018

© СПД Румянцева, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЧАСТИНА I	5
Лекція № 1 Родинне виховання	5
Лекція № 2 Взаємозв'язок школи і сім'ї	20
Лекція № 3 Методика роботи з батьками школярів	29
ЧАСТИНА II	37
Практичне заняття № 1 Родинне виховання	37
Практичне заняття № 2 Взаємозв'язок школи і сім'ї	38
Практичне заняття № 3 Методика роботи з батьками школярів	39
ЧАСТИНА III МЕТОДИЧНЕ ПОРТФОЛІО ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	41
Вивчення сім'ї	41
Педагогічний всеобуч батьків	43
Батьківські збори " <i>День щирих запитань і відповідей</i> "	47
Виховний захід « <i>Шануй батька свого і матір свою, щоб довгими дні твої були на землі</i> »	50
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ЗА І. Й. КОВАЛЕНКО	54
ГЛОСАРІЙ	78
ДОДАТКИ	85
Анкети для дітей	85
Анкети для батьків	86
Пам'ятка батькам	87
Як успішно провести зустріч з батьками	88

ПЕРЕДМОВА

Батьківська педагогіка це, на мій погляд, педагогічна освіта батьків і матерів, освіта тих, кому завтра бути батьками і матерями.

Вчіть батьків мистецтва виховання як найблагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадянського обов'язку»

В. О. Сухомлинський

В умовах побудови Нової української школи вся діяльність навчального закладу спрямовується на сприяння становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації й гуманізації відносин між учнями й педагогами, школою і родиною. Вирішення цих складних питань потребує нових підходів до навчання та виховання, нового педагогічного мислення та рефлексії самого вчителя.

Майбутнім фахівцям початкової освіти дуже важливо усвідомити та актуалізувати досвід, нагромаджений у галузі світової педагогічної практики, у діяльності кращих учителів та вихователів

У посібнику подано теоретичний матеріал, необхідний для усвідомлення студентами найактуальніших проблем взаємодії учителя і батьків, школи і сім'ї. Запропоновано конкретні завдання педагогічної діагностики, розроблено нестандартні форми організації семінарських та практичних занять з проблем сімейного виховання, взаємодії вчителя з батьками молодших школярів.

Заслуговують на увагу методичні рекомендації для організації тренінгів та майстер-класів для майбутніх учителів початкової школи.

ЧАСТИНА I

Лекція № 1

Тема. РОДИННЕ ВИХОВАННЯ

Мета. Озброїти студентів знаннями щодо сутності родинного виховання, змісту та напрямків виховання в родині; виховувати інтерес до дисципліни; розвивати професійні якості, уважність, активність мислення.

Ключові поняття: родинне виховання, національне виховання, напрями родинного виховання, українознавство, дитинознавство.

План

1. Родинне виховання – перша природна ланка формування особистості.
2. Педагоги, письменники, народна мудрість про виховний потенціал української родини.
3. Мета, завдання, зміст та основні напрями родинного виховання.
4. Родинні виховні заходи як форми виховання педагогічної культури батьків.

Література

1. Постовий В.Г. Сучасна сім'я і педагогіка. – К.,1994.
2. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.,1985.
3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. – Івано-Франківськ, 1992
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.,1978
5. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка – К. 1998.

Зміст лекції

1. Родинне виховання – перша природна ланка формування особистості.

Виховання покоління, на долю якого ляже складне завдання розбудови нової незалежної, демократичної України, потребує оновлення широкого спектра проблем, пов'язаних з формуванням світоглядних орієнтацій особистості, розвитком її свідомості, самостійності, активності. А тому система освіти і виховання на всіх її ступенях має ставити за мету формування особистості, яка усвідомлює свою належність до роду, етносу, краю, держави, особистості здорової і багатой фізично і духовно.

У "Концепції національного виховання" одним із провідних напрямів виступає родинне виховання: "Родинне національне виховання – природне, провідне виховання; батьки-головні вихователі протягом усього життя Дитини". І далі вказується пріоритетність цінностей родинного виховання: "Родинно виховання – перша природна, постійно діюча і найголовніша ланка національного виховання. В попередні десятиліття родинне виховання було

занедбане і трактувалося багато в чому на хибних моральних ідейних засадах. В епоху національного відродження батьки залучають дітей до традицій, звичаїв, реалізують у вихованні ідеї і засоби етнопедагогіки.

Мати і батько є головними природними вихователями. Святий обов'язок батьків, переданий їм у спадок від дідів і прадідів, – бути національно свідомими, палкими патріотами і стійкими громадянами України.

Родина плекає морально-ідейні, духовні цінності, пов'язані з базовими поняттям – рід, родичі, родовід, родина, родинознавство, народ.

Від роду до народу, від родини – до нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини, який реалізує сім'я".

У період відродження національної освіти і виховання важливого значення набуло родинно-сімейне виховання. Без залучення до активної участі у виховній роботі не лише батьків, а і інших членів родини дітей, практично не можливе розв'язання проблеми національного виховання, формування патріотичних почуттів молодого покоління нашої держави. У Державній національній програмі "Освіта ХХІ століття" підкреслюється: "В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання".

Система родинно-сімейного виховання настільки важлива в житті кожної людина в планетарному відношенні, що Генеральна Асамблея ООН, оголосивши 1994 рік Міжнародним роком сім'ї, визначила спільну для всіх країн тему співробітництва "Всі ми - одна родина", яка своїм змістом і суттю відображає взаємозв'язок основного осередку суспільства і вселюдської родини. Генеральна Асамблея ООН постановила, що "починаючи з 1994 року, 15 травня щорічно буде відзначатися Міжнародній день родини" підкресливши цим величезне значення сім'ї і родини у фізичному і духовному становленні особистості і суспільства.

Родина є основою держави. Родина, рід, родовід, народ – поняття, що розкривають моральну й духовну сутність, природну послідовність основних етапів формування людини як особистості: від роду до народу до нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини сформування її національної свідомості, й громадянської зрілості.

Родинне виховання – перша природна і постійно діюча ланка виховання, без докорінного поліпшення змісту якої не можна домогтися певних змін у подальшому громадянському вихованні підростаючих поколінь. У сім'ї

зкладається основа особистості, її мораль, самобутність національного світовідчуття і світорозуміння.

Родинне виховання – це перевірений віками досвід національного виховання дітей в сім'ї; є джерелом формування світогляду, трудової підготовки, фізичного змужніння, глибоких людських почуттів, любові до матері і батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошана, рідної мови, історії, культури.

Тому метою даної роботи є визначення виховного потенціалу родини крізь призму ролі родинного виховання у становленні особистості.

2. Педагоги, письменники, народна мудрість про виховний потенціал української родини.

Відомі вітчизняні педагоги, письменники, народна мудрість про виховний потенціал української родини.

З давніх-давен серед українців виник і утвердився погляд на сім'ю і родину як на святиню, а на виховання дітей – як на святий обов'язок батьків. Току ніякого перебільшення не буде, якщо сказати, що поруч з божественним культом землі, води, хлібів, в свідомості нашого народу віками живе культ роду, сім'ї, що успадковується з покоління в покоління:

Сім'я, що значить це, то кожен знає,

Хто зріс в сім'ї і хто сім'ю сам має.

І хоч як не приховуй, не таї

Залежить наше щастя від сім'ї.

Відомого, що сім'я – природне і найбільш стійке формування людського суспільства, яка акумулює в собі всі найважливіші його ознаки. Сім'я завжди була найкращим колективним вихователем, носієм найвищих національних ідеалів. Для прикладу деякі золоті перлини народної мудрості, в яких закарбовано погляди попередніх поколінь, поціноване значення сім'ї у житті суспільства: "Яка вода, така й млин, який батько, такий син", "Які мамка й татко, таке й дитячко", "Якого народила пенька, такого приймає й землячка".

Родина – то той вузол, яким сполучаються лади у суспільстві, то найбільша вихователька підростаючих поколінь. Адже саме в родині під керівництвом батьків та інших родичів дитина пізнає світ, що її оточує, тут проходить її громадянське становлення, формується світогляд, естетичні смаки, мораль, відношення до праці. Вказуючи на винятково важливу роль родини у становленні особистості, відомий американський психолог Франц Александер писав: "Антропологія доказала, що типові для народу риси характеру виводяться з аналогічних способів поведінки в родинному житті, які панують в даній культурі. Те, що німця робить німцем, американця – американцем, японця – японцем, це складний вплив тих рис, які відрізняють японську, американську і

німецьку родини". Нам залишається тільки доповнити, що те, що українця робить українцем, це складний вплив тих рис, які відрізняють українську родину від інших національних родин.

Виховання в родинній педагогіці розглядається як перша суспільна необхідність /"Камінь шліфують, а людину виховують"/. Народна мудрість говорить: "Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерева, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей".

В українській родинній педагогіці слово "виховувати" вживалося в значенні "оберігати", означало вирощувати, навчаючи правил поведінки, даючи освіту, систематично впливати на культурний розвиток, світогляд, моральні принципи кого-небудь у певному напрямі, прищеплювати що-небудь. Звідси постали й інші слова: "вихователь" чи "вихователька" – людина, яка виховує, навчає молодь і дітей, і "вихователь" чи "вихованка" – дитина, взята на виховання.

З поняттям виховувати в родинній педагогіці тісно пов'язане поняття "навчати". Обидва ці слова часто використовуються як рівнозначні, що свідчить про нерозривність навчально-виховного впливу. І все ж в українському фольклорі в значенні "виховувати" найчастіше вживається слово "навчати". Наприклад: "Ой там в саду, у садочку научала мати дочку", "Наступила, чорна хмара, наступає сина, навчає бідна вдова єдиного сина.", а у Т.Г.Шевченка знаходимо: "А мати хоче навчати, так соловейко не дає."

Тож особлива виховна місія батьків та родини культивується такими повчальними словами педагогічної мудрості нашого народу: "Умів дитину породити, умій і навчити", "Батько не той, хто породив, а той, хто спорядив", "Не та мати, що народила, а та, що виховала".

На особливу роль родинного виховання у становленні особистості звертали увагу відомі вітчизняні педагоги, письменники, мислителі.

Так, відомий філософ і поет Григорій Сковорода вважав, що головне у родинному вихованні є:

- благо народити;
- зберегти вихованцеві молоде здоров'я;
- навчити вдячності.

Благо народити: Г.Сковорода піклується про майбутнє здорове як тілом, так і духом потомство. Тому перший період виховання починається з зародження. Які вимоги ставить Сковорода до цього періоду? Передусім здоров'я батьків. Перед зародженням дітей не можна бути чимось збудженим, знервованим або п'яним. Жінка після зародження повинна уникати суперечок, нервових потрясінь, і в труді, в тихій безстрастності має вести цей період життя.

Зберегти вихованцеві молоде здоров'я: Цей період домашнього виховання починається від народження і триває до 5-6 років. Завдання цього періоду – не заважати самій природі дитиня розвиватись і тільки усувати на шляху розвитку труднощі, що виникають. В цей період бажано уважно приглядатися до дитини, помічати до чого вона споріднена: підв'язує вона шаблю собі до паска, чи самовільно переймає пісні і тихо співає їх, чи запрягає в ярмо цуценят або котиків. Спробуй в цих натяках зрозуміти здібність дитини, як майбутнє покликання в житті.

Навчити вдячності: Цей період починається з 5-6 років і триває до 16-18 років. В цей період потрібно виховувати споріднені трудові навички, розвивати головне покликання дитини в житті. У дитини, як і в юнака треба розвивати добре серце, виробляти навички трудового служіння суспільству і припиняти всілякі прояви жадібності до багатства, золота та чинів.

Високу оцінку родинному вихованню надає Т.Шевченко. У трудовій сім'ї, на його думку, діти зростають працьовитими, духовно багатими. Сім'ї мають створюватись на підставі любові, спільна праця є основою життя дорослих і дітей.

Іван Франко традиційну українську родину розглядав як перший й найвпливовіший осередок патріотизму, національного єднання та виховання, місце прищеплення здорових норм і навичок поведінки, пошани рідної мови, народних звичаїв і традицій.

Родинне виховання на його думку, має ґрунтуватися на національному естві, народній педагогіці, житті народу і його традиціях. "Виховання народу мусить вирости з традицій, – зазначав поет, – з культурного стану того народу, мусить корінитися в характері, привичках народу, інакше це буде даремна трата часу і сил".

В своїм оповіданні "В кузні" Іван Франко так описує той виховний вплив родини і батьківської кузні: "І певно, в ту пору ніхто з них не думав, що та кузня, і та компанія в ній, і той її дружній радісний настрій лишаться живим і незатертими в душі маленького рудоволосого хлопчини, що босий, в одній сорочці сидів в куті коло огнища, і якого дбайливий батько чає від часу просив відступити від скачучих іскор. На дні моїх споминів і досі горить той маленький, але міцний вогонь. Се вогонь у кузні мого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною в свою душу на далеку мандрівку життя. І досі він не погас".

Дуже прихильно ставилась до родинного виховання Леся Українка. Добре відомий її вислів, що гімназичне виховання "загнічує" дитину з малих літ лише сім'я, за належного психологічного клімату в ній і високого авторитету батьків може створити потрібний емоційний фон для навчання, а особливо виховання. Однак як розуміти належний психологічний клімат в родині, за яких умов

можливо його забезпечити? Леся Українка відповідала так: лагідність, доброзичливість, вміння поступатися, визнання членами сім'ї прав дитини, взаємна щирість батьків і дітей – такі основні принципи родинного виховання.

Про нагальну потребу педагогічної підготовки батьків у родинному вихованні писав К.Ушинський: "Але батьки завжди є хоч почасти вихователями своїх дітей і кладуть перші зерна майбутніх успіхів чи неуспіхів виховання – зрозуміло, без пояснень, як важливо для них у цьому випадку набути педагогічних знань."

Відомий педагог не вважав родинне виховання особистою справою батьків. Він розглядав його як громадянський обов'язок кожного з них. Найпершим обов'язком – громадянина і батька сім'ї є виховання громадян корисних для суспільства.

Ушинський висловив багато цікавих думок і з приводу того, як же саме треба виховувати дітей в сім'ї. Він вважав, що батьки обов'язково повинні добре знати своїх дітей, їхні можливості і нахили. В цьому питанні батькам може дуже допомогти педагогічна література.

Чим не повинні керуватися батьки у вихованні власних дітей? На це запитання Ушинський відповідає дуже чітко. Тільки поєднуючи розумове, моральне, трудове та естетичне виховання, можна виховати справжню людину.

Ушинський вважав, що батькам необхідно виховувати в своїх дітях з дитинства почуття любові до вітчизни, вірність своєму народові, правдивість, сміливість, щирість, скромність, відвертість, працьовитість, сильну волю.

Софія Русова наполягала, щоб виховання дитини розпочиналося з народження. Засобами колискової, забавлянок, народних казок, ігор, пісень, лічилок, загадок тощо має здійснюватися прилученням дітей до національної культури та етнізація особистості. Вона стверджує: "Нація народжується коло дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова, пісні, здатна вирости національно свідомою дитина". Найдієвішим засобом виховання в родині Русова визнає рідне слово. Саме через слово дитина сприймає духовні цінності народу, його світобачення, засвоюється нею мораль, історичний досвід народу тощо.

Провідним методом родинного виховання Русова вважає гідний для наслідування приклад батьків, родичів, дорослих і всіх тих, з ким спілкується дитина. Через те, вважає вона, треба, щоб діти в своєму оточенні, бачили як найбільше добра і краси.

В родинному вихованні, на думку Русової, великого значення треба надавати розвитку таких видів діяльності як гра, праця, малювання, ліплення, співи, танці – адже в них найбільше може виявитися самостійність дитини. Але, підкреслювала вона, в родинному вихованні метою є "не вчити дитину, не давати

їй готове звання, а більш усього збудити в дитині її духовні сили, розворушити її цікавість, виховати її почуття, – щоб очі дитини вмiли бачити, вуха дослухатися до всього, рученята вмiли заходжуватися й коло олівців, і коло ножниць, і коло глини, й коло паперу."

Відомий педагог сучасності М.Г.Стельмахович, один із теоретиків українського родинного виховання, серед усіх напрямів виховання наголошував саме на колосальний потенціал родинного. У підручнику "Українська родинна педагогіка" та в ряді статей він зазначав: "Традиційне українське родинне виховання – це історично сформована через безперервне застосування впродовж багатьох віків у середовищі українців педагогічна система поглядів, ідеалів та засобів батьківсько-материнського й родичівсько-свояцького впливів на дітей та молодь, спрямованих на формування життєдіяльних особистостей, забезпечення розвитку духовної єдності, наступності, спадковості поколінь і безсмертя нації. Особлива його виховна цінність полягає в тому, що воно базується на ґрунті рідної мови й звичаєвої родинно-побутової культури, своїм змістом і духом підпорядковується самобутній природі української дитини, потребам забезпечення її належного тілесного, духовно-морального й інтелектуального розвитку, повністю відповідає прагненням й корінним інтересам батьків та народу в цілому, а також ідеалам української педагогіки у формуванні довершеної особистості українця. "

В.Сухомлинський вважав, що найблагороднішою роботою кожної сім'ї і родини є творення людини. Характерною рисою цієї роботи є те, що людина знаходить у ній ні з чим незрівнянне щастя. Адже, продовжуючи, рід людський, батько та мати повторюють у дитині самих себе, і від того наскільки свідоме це повторення, залежить моральна відповідальність за людину, за її майбутнє.

Звертаючись до батьків, Сухомлинський нагадував: "Якщо ви хочете стати неповторною особистістю, якщо мрієте залишити після себе глибокий слід на землі – необов'язково бути видатним письменником чи вченим, творцем космічного корабля або відкривачем нового елемента періодичної системи. Ви можете утвердити себе в суспільстві, засяяти красивого зіркою неповторної індивідуальності, виховавши хороших дітей, хороших громадян, хороших трудівників, хорошого сина, хорошу дочку, хороших батьків для їхніх дітей. Творення людини – найвище напруження всіх ваших сил. Це і життєва мудрість, майстерність, і мистецтво. Діти – не тільки і не стільки джерело радості. Діти – це щастя, створене вашою працею. "

Погоджуючись з тактами міркуваннями, можна зауважити: створити щастя власними руками, власним інтелектом – це відчутти себе людиною. І щоб оволодіти мистецтвом виховання дітей, зрозуміти секрети виховної практики, слід звернутися до ідеї родинної педагогіки, до народознавчих джерел. Саме

українознавство допомагає збагнути, що наш народ, зокрема українська родина, у виховній роботі керувалися тим ідеалом, у якому таїться дух нації, сила національної ідеї - віковичної боротьби за своє існування, право бути вільніші на своїй землі.

Українська родина розуміла – виховати дітей на ідеалах вільнолюбства не можна без формування національної свідомості і самосвідомості, любові до рідного народу, відданості Україні. Здавна батьків і дітей об'єднували віра, книжка, пісня, почуття обов'язку перед Вітчизною.

Українську родину характеризували такі чесноти /а вона їх передавала своїм спадкоємцям з покоління в покоління/, як товариськість, побратимство, лицарство, спільна праця, піклування про цивілізоване буття кожної особистості, взаємодопомога, спільний обробіток землі, піклування про довкілля. Ковша родина вважала за честь виховати патріота рідкої землі, який усвідомлено захищав би Вітчизну від ворога.

Здавна прославляють митців за їх чудові витвори мистецтва, а батьків за добре виховання дітей. Бо безсмертя народу – в дітях. Не випадково кажуть: "Три нещастя є в людини: старість, смерть і погані діти. Старість неминуха, смерть невблаганна, а від поганих дітей, як і від пожежі в будинку, можна – вберегтися, не допустивши помилки у їх вихованні. "

Як дбайливо хлібороб готує ниву до нового врожаю, так і батьки повинні сіяти зерна добра і любові в душах і серцях своїх дітей.

3. Мета, завдання, зміст та основні напрями родинного виховання.

Серед усіх надбань людини найбільшу цінність має добре виховання, одержане в дитинстві та юності від батьків, у родинному колі. Без нього навіть найкращі здібності, найбільші достатки, найвище родове походження нічого не варті. Добре вихована людина у духовно-моральному відношенні завжди стоїть значно вище від будь-якого, навіть найбагатшого, невігласа. У зв'язку з цим постає питання: яка мета, провідні завдання та зміст родинного виховання, хто його проводить і як краще його реалізувати.

Головна мета українського родинного виховання – формувати в дітей та молоді духовність рідного народу, виховувати високосвідомих представників патріотів українського народу, нації, носіїв і творців національної та загальнолюдської культури, вільних громадян не залежної України.

Визначення провідних завдань родинного виховання має принципово важливе значення, оскільки, по-перше, робить виховний педагогічний вплив на дітей у сім'ї чітким і цілеспрямованим. Без них воно, було б розпливчатиим і незрозумілим. Конкретне визначення виховних завдань батьків, по-друге, потрібне для усунення плутанини у цій важливій галузі родинно-побутової

культури, зумовленої проповіданням надуманих догм. І по-третє, цим позбудемось кон'юнктурності у родинній педагогіці, що постійно переслідувала її протягом цілого ряду десятиліть, тобто стабілізується і динамізується розвиток батьківської педагогіки.

Якщо коротко говорити, то завдання домашньої педагогіки можна визначити так: виховання повинно зробити людину здатною до досягнення її призначення. Природа та суспільна призначення людини – ось основа її доброго виховання. У функціональному відношенні цю мудру заповідь народної педагогіки можна уявити собі як олюднення особистості та підготовки її до життя, реалізацію її особистісного виявлення. Підставою для такого висновку служить те, що традиційна батьківська педагогіка є не що інше як педагогіка життя

Розмаїтість перепитій людського життя зумовлює багатокладність завдань підготовки до нього. Через це основними завданнями родинного виховання можуть бути:

- піклування про фізичне і психічне здоров'я дітей, виховання фізично й морально здорової дитини, забезпечення необхідних умов для реалізації можливостей дитини;

- виховання в дітей глибоких патріотичних почуттів, створення сприятливих умов для оволодіння дітьми рідною мовою, знаннями про рідний край, природу, Батьківщину;

- виховання в дітей любові до добра, правди, справедливості, моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в сушільному оточенні, гідності, честі людяності, здатності виявляти турботу про молодших, милосердя до слабших і людей похилого віку;

- організація з найбільш раннього віку посильної праці, різних видів трудової діяльності дітей, на благо сім'ї, родичів, інших людей і по самообслуговуванню, виховання їх цивілізованими господарями землі та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин;

- цілеспрямоване і систематичне формування в дітей української національної психології, характеру, світогляду, ідеалів, наукових поглядів та переконань;

- формування естетичних смаків та почуттів, уміння розрізняти красиве й потворне в житті, і в мистецтві, і в побуті, поважати прекрасне у вчинках людей, забезпечити умови для їхньої творчої практичної діяльності;

- забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, сімейних реліквій, вивчення родоvodu, прилучення дітей до них традицій, звичаїв, обрядів;

– сприяння родини навчально-виховним закладам у вихованні дитини, її становленні як особистості.

На думку академіка Стельмаховича, провідні завдання родинного виховання передбачають забезпечення реалізації:

- 1) натуралізму;
- 2) раціоналізму;
- 3) гуманізму;
- 4) евідемонізму;
- 5) соціалізації та етнізації;
- 6) духовності.

Натуралізм вимагає розглядати людину як частину природи й неухильна дбати про гармонійний розвиток природних сил дитини, яка розвивається наче та рослина. Батькам слід всіляко оберігати природний (натуральний) перебіг цього процесу від шкідливих сторонніх впливів. Згаданий принцип натуралізму проповідується багатьма народними висловлюваннями: "Діти, як квіти: поливай – рости будуть", "Гни дерево поки молоде, вчи дітей поки малі."

Раціоналізм націлює на плекання розуму дитини через засвоєння рідної мови, фольклору, родинно-побутової культури, народних мистецтв: "Розуму не купують, а набувають", "Розумний всьому дає лад. "

Гуманізм передбачає людяне, доброзичливе ставлення до дитини і намагання формування "досконалої людськості", щирих стосунків між батьками та дітьми, братами та сестрами, членами родини, чуйного ставлення до людини взагалі, у твердження добра на Землі: "Добре роби, то й добре усім буде. "

Евідемонізм – від грецького "евдемовус" – (щастя) мету виховання вбачає в земному благополуччі та щасті. За визначенням української етнопедагогіки, щастя – це стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення та безмежної радості, які хто-небудь переживає. У народні педагогіці щастя, як правило, репрезентується у нерозривній єдності з долею. В українській родинній педагогіці зумовлення щастя пов'язується із здоров'ям : "Найбільше щастя в житті – здоров'я", добрим розумом: "Кого щастя згубити хоче, тому перше розум відбере", відвагою: "За відважним щастя біжить", дітьми: "Нема смерті без причини, а щастя без дитини", домівкою: "Казала Феся, що щастя і в дома знайдеться". Отже, щасливий той, кому щастить, хто має радість, окрилений життєвими успіхами, вдачами, благополуччям.

Соціалізація в її загальному розумінні – це процес перетворення людської істоти на суспільний індивід, утвердження її як особистості, включення в суспільне життя, як активної та дійової сили. Інакше кажучи, суть, соціалізації полягає в біологічній та психологічній адаптації людини до навколишнього середовища.

У понятті етнізації вкладається поняття соціалізації особи на основі родинного, економічного, духовно-культурного життя й історичного досвіду свого народу, нації. До основних засобів етнізації відносять рідну /материнську/ мову, національну, родинно-побутову та громадську культуру, посильну участь у трудовій діяльності, зокрема у сфері народних ремесел і промислів, національні звичаї, традиції, свята, обряди, символи.

Фундамент етнізації закладається в сім'ї. Дитина з'являється на світ і робить перші кроки через спілкування з людьми, перед усім з батьками, рідними, спочатку засобами дитячої, а згодом материнської мови. З ростом дитини коло її спілкування та трудових обов'язків поступово розширюється з – ровесниками і старшими у дворі чи дитячому садку переважно через дитячі ігри та забави, участь у постільній праці. Наступна фаза етнізації, що пов'язана з оволодінням основами знань і суспільним досвідом, набуттям професії все більше виходить за межі сім'ї, однак користується її підтримкою.

Тому завдання родинного виховання полягає в тому, щоб всебічно сприяти етнізації дітей і підлітків, забезпечуючи надійність її фундаменту. Це означає, що батьки в українській родині повинні подбати, аби їхні діти сформувалися як високо свідомі українці, оскільки етнізація є національною цивілізацією та національною освітою.

Нарешті, у завдання родинного виховання входить плекання духовності, тобто світоглядно-морально-етичного внутрішнього світу дитини. То й педагогічна сутність духовності полягає у вихованні дітей на засадах народної моралі, обізнаності з релігійною культурою, шанобливого ставлення до неї.

Суть родинного виховання визначається його змістом, який включає такі основні напрямки:

– тілесне виховання – діяльність батьків, спрямована на зміцнення здоров'я, сили та досягнення правильного фізичного розвитку дітей. Мета тілесного виховання диктується реальними потребами кожної людини бути здоровою, сильною, загартованою, спритною та витривалою для повноцінного власного життя, праці, переборення різних труднощів, оборони рідної землі. Реалізації тілесного виховання сприяє організація батьками здорових умов життя дитини в родині – забезпечення раціонального режиму дня, організація посильної праці, активного дозвілля і відпочинку рухливих дитячих ігор, виховання як навичок особистої гігієни. Родинна педагогіка виділяє дві групи засобів тілесного виховання дитини в родині:

1 – природні – сонце, повітря, вода, харчування, рух і відпочинок, одяг, частота й охайність;

2 – штучні (спеціальні) - гімнастика, фізкультура та спорт, гартування тіла. Система тілесного виховання передбачає також знання і неухильне дотримання,

основ домашньої санітарії та особистої гігієни, застосування народної медицини, зокрема народної педіатрії;

Розумове виховання – цілеспрямований вплив батьків на розвиток розумових сил та мислення дітей, на вироблення культури розумової праці. Розумове виховання – процес тривалий та складний. Успіх його забезпечується багатьма чинниками. Провідне місце серед них займає живе спілкування з дітьми. Саме такий обмін думками дуже потрібний у спілкуванні з малими дітьми, коли вони формуються у дітей у формі уявлень про навколишнє життя, по-справжньому піклуються про розумове виховання своїх дітей ті батьки, які з ними багато говорять, чітко й у доступній формі відповідають на численні запитання малят, всіляко підтримують їхню природну допитливість, пробуджують увагу. Ніколи не треба забувати й щедро використовувати такі чудові, перевірені багаторічним досвідом поколінь засоби розумового виховання, як пісні, загадки, перекази, казки, легенди, оповідання, байки тощо. Головне призначення розумового виховання родинна педагогіка вбачає в тому, щоб розвивати в дітей цікавість, допитливість розуму й формувати на їх основі пізнавальні інтереси. Розумове виховання в родині передбачає також підготовку дітей до школи, допомогу їм в організації домашньої навчальної діяльності, залучення їх до позашкільної навчальної роботи. Чи не головним в розумовому вихованні є пробудження в дитини інтересу до знань;

– духовно-моральне виховання передбачає формування в дитині високої духовності та чистої моралі і включає в себе формування внутрішнього психічного розвитку дитини – свідомості, почуттів, волі, поведінки. В основі традиційної системи духовно-морального виховання дітей в сім'ї лежить антитеза: добро-зло, правда-брехня, милосердя-жорстокість, честь-ганьба, щедрість-скупість, любов-ненависть, мужність-боягуство, радість-горе тощо. Правильне формують моральну свідомість ті батьки, які дбають, щоб їхні діти знали народну етику, тобто узвичаєні серед нашого народу норми поведінки, моральні заповіді, релігійні заповіді, мовленнєвий етикет.

Морально-духовне виховання в родині здійснюється через формування загальнолюдських та національних вартостей: виховання в дитини гуманізму милосердя, доброзичливості, правдивості, чесності, високої культури поведінки; через засвоєння народної моралі, в основі якої лежать народно-педагогічні традиції народно-родинного виховання: вшанування новонародженої дитини, її батьків, бабусів, хрещених батьків, святкування в сім'ї, родинних свят, вшанування пам'яті загиблих чи померлих родичів, відзначення календарних та обрядових свят тощо. Традиційна українська родинна педагогіка об'єднує у системі духовно-морального розвитку особистості також релігійне виховання, побудоване на основі віри в Бога і сповідування християнської моралі;

– трудове виховання передбачає використання в родині трудових традицій українського народу через залучення дітей до посильної праці, визначення обов'язків дитини в сім'ї: самообслуговування, догляд за молодшими дітьми, приготування простих страв, виховання уміння накрити на стіл, допомога батькам до свят, спільна праця дітей і батьків, робота в домі, на городі тощо.

– естетичне виховання передбачає формування в дітей естетичних смаків та почуттів через екскурсію в природу, саджання дерев, догляд за квітами, спільний перегляд телепередач, відвідування родинною музеїв, розвиток дитячої фантазії та творчості, залучення до народно-обрядового мистецтва, художньої самодіяльності, організація і проведення з дітьми всіх традиційних родинних свят;

– моральна підготовка дітей та молоді до подружнього життя в поєднанні із статевим вихованням. Народна мудрість вчить, що моральна підготовка, молоді до родинного життя найкраща така, що протікає в контексті повсякденного життя самої сім'ї, шляхом безпосереднього прикладу батьків, їх взаємин. Готовити до сімейного життя-значить допомагати підростаючій особистості усвідомити, що люди створені одне для одного. Це ще принципове значення, особливо для підліткового десяти-дванадцятирічного віку, коли в хлопців і дівчат починає проявлятися усвідомлений інтерес до протилежної статі. Дошлюбна підготовка в українському родинознавстві зводиться до створення міцної, здорової, щасливої сім'ї, що не знає чвар і розбрату, а тим більше розлучень. На думку академіка Стельмаховича, якщо в домі панує висока моральна атмосфера, то і відпадає потреба в якомусь спеціальному статевому вихованні. Бо непорушною основою воркування правильних стосунків між статями виступає добре поставлене моральне виховання дітей у дітей. На його ж думку, не сторонній лікар-сексолог, а рідний батько повинен передати синові, а мати – дочці знання про особливості чоловічого і жіночого організму, їх гармонії в сімейному, саме в сімейному житті. Статева близькість у взаємному коханні і в рамках сім'ї, шлюб чоловіка та жінки в ім'я спільного щастя, радості мати дітей і виховувати їх посилюють прагнення мати сім'ю, відкидають "статеву несумісність", пронизують подружнє життя духом життєвого оптимізму, утверджують переконаність в тому, що справжню радість і щастя людини, насолоду статевим життям можна знайти лише у сім'ї.

Зміст завдання та мета родинного виховання реалізуються в органічній єдності під дією відповідних педагогічних факторів. Хто ці фактори? Хто належить до провідних вихователів дитини?

Пріоритет родинного виховання, порівняно з усіма іншими ланками виховання, незаперечний. Суть його полягає в тому, що сім'я першою бере під свою опіку дитину в моменту її народження, в ранньому дитинстві, у час її

найбільшої безпомічності, у віці найінтенсивнішого виховання її характеру, і не полишає своєї уваги й тоді, коли вона стане дорослою людиною. Відвідуючи дитячий садок, а потім навчаючись у школі, дитина все одно більшість свого часу проводить в сім'ї, не перестає вона бути її членом і після закінчення школи. Отже, родина належить до перших і найвпливовіших вихователів особистості, особливо якщо сім'я повна, тобто з дітьми, яких, разом живучи, виховують батько і мати.

Одну з головних ролей у становленні дитини як особистості відіграє рідне материнське слово. Дитина почуває себе щасливою, коли росте в колі своїх сестер та батьків, вбирає ласку дідусів і бабусь, доброзичливу увагу родичів, свояків, сусідів. На допомогу батькам у вихованні дітей нерідко приходять в сім'ю няні. А в прикрих випадках, у разі втрати батьків, їх місце займають опікун, вітчим, мачуха, названі батьки. Ефективно виживають на розум, серце, тіло і душу дитини навколишня природа та домашній побут, держава, церква. Кожен з цих вихователів діб по-своєму і заслуговує пильної уваги, але найбільшої уваги заслуговують батьки, адже саме вони становлять основне ядро виховного впливу на дітей у сім'ї. З цього приводу В.О.Сухомлинський писав: "Виховує, звичайно, сім'я в цілому - її загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно ж, батьки. Без батьківської мудрості немає виховної сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані на громадському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька і матері, самі стають величезною виховуючою силою. Але ця сила не від батьків, у них - її коріння і джерело".

4. Родинні виховні заходи як форми виховання педагогічної культури батьків.

Сучасна педагогічна наука виходить з положення про те, що виховання дитини – це не лише цілеспрямоване і планомірне планування її світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, потреб і здібностей, а й адаптація до соціального середовища, її соціалізація. Важливим чинником названого процесу має стати родинна педагогіка, яка еволюційним шляхом виробила оригінальні норми і методи впливу на підростаючу особистість. Уся суть родинної педагогіки спрямована на підготовку дітей до самостійного життя. Їхню адаптацію до природного і суспільного довкілля. Родинно-національні та соціально-побутові традиції забезпечують зв'язок поколінь, засвоєння і збереження скарбів українського народу, впливають на розвиток і соціальну спрямованість дитини в сім'ї та соціальному середовищі. Саме тому особливо актуальним є єдність родинно-шкільного виховання на базі відродження

традицій української етнопедагогіки та досягнень вітчизняної та світової педагогіки і формування на цій основі педагогічної культури батьків як першовихователів.

З цього приводу К.Д.Ушинський зазначав: "Мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім вона здається справою знайомою й зрозумілою, а декому навіть справою легкою і тим зрозумілішим і легше здається воно, чим менше людина з нам обізнана теоретично чи практично. Майже всі визнають, що виховання вимагає терпіння; дехто вважав, що для цього потрібні вроджена здібність і вміння, тобто навичка, але дуже мало хто прийшов до переконання, що, окрім терпіння, вродженої здібності та навички потрібні ще й спеціальні знання". Продовжуючи Ушинського, відомий вітчизняний педагог В.Сухомлинський писав: "Батьківська педагогіка – це на мій погляд, педагогічна освіта батьків і матерів, освіта тих, кому завтра бути батьками і матерями".

За висновком В.Сухомлинського, в наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька та матір виховувати своїх дітей, прищепити їм високу педагогічну культуру. "Без турбот про педагогічну культуру батьків, - писав він, - неможливо розв'язати жодного завдання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії та практики". І закликав, звертаючись до вчителів: "Вчіть батьків мистецтва виховання як найблагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадського обов'язку". З цією метою педагогу доцільно урізноманітнювати форми, засоби і методи співпраці з родинами учнів для підвищення рівня педагогічної культури батьків, враховуючи їх загальний розвиток, різноманітні інтереси тощо.

Однією із форм виховання педагогічної культури батьків є організація вчителем родинних виховних заходів. Саме родинні виховні заходи дають змогу активізувати батьків, з пасивних спостерігачів перетворити їх в учасників організації навчально-виховного процесу власних дітей; пізнавати інтереси і вподобання кожної сім'ї, організовувати спільне дозвілля батьків і дітей, забезпечувати спадкоємність поколінь, відроджувати звичаї і традиції нашого народу.

Лекція № 2

Тема. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ШКОЛИ І СІМ'Ї

Мета. Ознайомити студентів із поняттям "сім'я" в сучасній науці; охарактеризувати зміст виховання в сім'ї та методи виховання в сім'ї; виховувати толерантність, культуру міжособистісних стосунків; розвивати уміння вчитися, робити висновки.

Ключові слова: сім'я, взаємостосунки в сім'ї, стилі виховання в сім'ї, основні групи в сім'ї, методи виховання в сім'ї.

План

1. Сім'я як педагогічна проблема.
2. Основні групи сімей.
3. Зміст виховання в сім'ї.
4. Методи виховання в сім'ї.

Література

1. Азаров Ю. Семейная педагогика. – М., 1993 – с. 605
2. Алексеенко Т. Педагогічні проблеми сучасної молоді сім'ї – К., 1997
3. Концепція "Сім'я і родинне виховання"//Різн. Шк.-1996. – С. 11-12
4. Макаренко А.С. Книга для родителів. – К., 1987
5. Родинно-сімейна енциклопедія – К., – 1996. – с. 420
6. Савченко О.Я. Сімейне виховання. Молодий школяр. – К., 1973
7. Сім'я і діти. Програма родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків. – К., 1997
8. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. – К., 1996
9. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К., 1978
10. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї. – К., 2000. – с.260

Зміст лекції

1. Сім'я як педагогічна проблема.

Процес формування і розвиток особистості починається з моменту народження дитини. Тому особливо велике значення сім'ї, яка є одночасно і середовищем для дитини, і першим вихователем, і виконує функції відтворення населення, передачі духовного багатства, культурних традицій народу, сім'ї. Сім'я багато в чому передбачає те, якою стане людина в майбутньому. Саме сім'я закладає фундамент розвитку нахилів, здібностей дитини, формування її моральних якостей, здоров'я і та ін. Саме через сім'ю дитина опосереднює норми людських стосунків, засвоює моральні відносини.

Отже, сім'я виконує функцію соціалізації дитини, яка відбувається як у результаті об'єктивного впливу того середовища, в якому вона живе (характер і умови життя сім'ї, професійної діяльності батьків, кола їхніх інтересів;

відношення між членами сім'ї, сім'ї і школи та ін.), так і виховання, яке здійснює сім'я.

За даними багатьох дослідників, виховний вплив різних факторів на розвиток особистості розподіляється в такій послідовності: сім'я, школа, засоби масової інформації; суспільні організації, трудові колективи, товариші, друзі; література та мистецтво¹.

Є всі підстави говорити про прямий взаємозв'язок сім'ї і особистісних якостей дитини. Згідно з даними дослідників проблеми, атмосфера в сім'ї складається з двох типів факторів: перший – ставлення батьків до дітей, їх особистісних якостей, стосунків між собою та ін. Другий тип – матеріальне положення сім'ї, житлові умови, структура сім'ї. Звичайно, фактори другого типу не є вирішальними, але вони теж впливають на формування особистості дитини.

Так, шкільна успішність дітей, за даними соціологів, багато в чому визначається освітою батьків (доля учнів з високою успішністю втричі більша в сім'ях батьків, які мають вищу освіту). При цьому вплив освітнього рівня батьків сильніше виявляється на успішності хлопців, ніж дівчат). Важливе місце відіграє і конкретний вид праці батьків. Якщо, наприклад, батько і мати є працівниками розумової праці з вищою освітою, то краще вчаться діти батьків, зайнятих у закладах науки, культури, освіти, охорони здоров'я, і слабкіше – батьків, зайнятих у промисловості, на транспорті, в управлінні, сфері обслуговування.

Вища успішність і в сім'ях, де виховується дитина батьком і матір'ю. Такі наслідки пов'язані перш за все з кращою організацією побуту, уважнішим і мудрішим ставленням до виховання дітей.

Цікаві в цьому плані дослідження, представлені К.Н. Волковим.

Вченими було проведено експеримент. Групу 6–7-річних дошкільнят разом із матерями запросили для співбесіди. Їх залишили на півгодини в експериментальній кімнаті, яка заповнена різними цікавими речами: машинами, книгами, картинами. Експериментатор вийшов з кімнати, заявивши, що йому потрібно децю підготувати для бесіди з дітьми і що діти і батьки можуть поводити себе вільно. Після цього за батьками і дітьми непомітно для них проводилось спостереження.

Батьки тримали себе по-різному. Одні починали разом з дитиною роздивлятись книжки, прилади, незнайомі предмети, обговорювали ці предмети, визначали їх призначення, якості. Інші лише роздивлялися все, що було в кімнаті. Треті півгодини сиділи і чекали – і більше нічого.

Наступна перевірка показала, що пізнавальна активність дітей майже повністю відповідала поведінці їх батьків. Діти цікавих були також цікавими.

Вчені на основі досліджень називають такі фактори, які впливають на навчальну діяльність дітей:

- ставлення батьків до праці, до школи;
- єдність вимог у сім'ї;
- характер стосунків батьків і дітей;
- гармонійність сімейного життя.

2. Основні групи сімей.

Сімейні неприємності викликають у дитини невпевненість, сором'язливість, почуття неповноцінності, що відбивається на її успішності і поведінці в школі. Позитивне середовище позитивно і слушно впливає на дитину: вона активна, ініціативна, вчиться з інтересом, дружелюбна, готова допомагати іншим, з радістю виконує бажання батьків і вихователів.

Істотний вплив спричиняє сім'я і на вибір професії. Так, за даними соціологів, серед дітей робітників і службовців-нефахівців 57 % зайняті фізичною працею, – а в групі, де батьки є фахівцями вищої кваліфікації, 26 % молоді є робітниками. Сім'я впливає і на вибір сфери діяльності. Якщо усі члени сім'ї зайняті у машино-будівництві, то 50 % молоді працює теж там.

Звичайно, не освіта, професія самі по собі впливають на виховання, а духовні цінності сім'ї, ідеали, прагнення. Вони і визначають потреби дітей.

При багатоманітності сімей умовно їх можна поділити на кілька **груп**, які по-різному впливають на розвиток і формування дитини:

1. Сім'ї, в яких дружні стосунки між батьками і дітьми. Батьки знають, чим цікавляться їх діти, що їх турбує. Поважають їх переживання, намагаються тактовно допомагати. Це найбільш сприятлива сім'я для дитини. Діти в таких сім'ях, як правило, ініціативні, незалежні, дружелюбні.

2. Сім'ї, в яких доброзичливі стосунки. Батьки впливають на інтереси, потреби дітей, але існує певна дистанція між ними. Діти здебільшого, ввічливі, дружелюбні, але дещо сковані у поведінці, менше незалежні.

3. Батьки багато уваги приділяють матеріальному благополуччю дітей, результатам успішності. Головна мета виховання – дитина повинна вступити до вищого навчального закладу і вдягатись не гірше за інших. Духовний світ дітей у таких сім'ях схований від батьків.

4. Сім'ї, в яких мають місце непедагогічні дії батьків: неповага до дитини, стеження, недовіра, тілесні покарання. Діти в таких сім'ях частіше недружелюбно ставляться до батьків, важко спілкуються з ровесниками.

5. Неупорядковані сім'ї, в яких батьки конфліктують, часто бувають п'янки, погрози один одному та дітям, проявляється жорстокість. Вплив таких сімей негативний. У 30 % випадків це веде до антисупільних вчинків.

У цих сім'ях різний стиль стосунків між батьками і їх дітьми: авторитарний, ліберальний, демократичний.

Авторитарний стиль характеризується суворістю по відношенню до дітей, погрозливим тоном, вимогою безвідмовного підпорядкування. Це викликає у дітей віддалення від батьків, почуття страху, незахищеності. Тому авторитарний стиль веде до внутрішнього опору дитини, яка на примушення і загрози відповідає лицемірством, брехнею, грубістю. Але навіть «якщо опір зломлено, – пише психолог А.В. Петровський, – перемога виявляється пірровою перемогою. Разом зі зломленою упертістю виявляються зломленими, розтоптаними цінні якості особистості: самостійність, відчуття власної гідності, ініціативність, віра в себе і свої можливості». Батьківські вимоги в цьому випадку викликають або протест і агресивність, або звичну апатію і пасивність.

За **ліберального** стилю панує терпимість, всепрощення батьків, демонстрація любові до дітей. Цей надлишок любові з часом починає дратувати дітей і веде до формування егоїзму, недисциплінованості, безвідповідальності.

Найкращі стосунки у дітей з батьками складаються за **демократичного** стиля відносин. Батьки, гнучко мотивуючи свої дії і вимоги, твердо досягають позитивних вчинків дітей, у дитини цінують не лише слухняність, а й незалежність, почуття власної гідності, ініціативу; прислухаються до думки дітей, аналізують їх аргументацію. Стиль стосунків у сім'ї впливає не тільки на формування тих чи інших якостей дитини, але і на її місце в колективі. Так, серед лідерів 86 % школярів із сімей з демократичним і лише 8,4 % – із сімей із авторитарним стилем стосунків.

За спостереженням американського вченого Урі Бронфенбреннера, на дитину істотний вплив має і такий факт, як першість у сім'ї. "У сім'ях, де панує мати, діти малоініціативні, чекають вказівок і рішень інших. Слід зазначити, що асиметрична структура сім'ї впливає на хлопчиків і дівчаток по-різному. У дитини формується самостійність і почуття відповідальності у тому випадку, якщо у сім'ї керує хтось із батьків тієї ж статі, що і дитина. Хлопчики більш відповідальні, якщо: за дисципліною в сім'ї слідкує батько, дівчата більш активні, якщо авторитет матері сильніший.

Подальші дослідження показали, що найбільш самостійні діти обох статей виходять не з патріархальних або матріархальних сімей і не із сімей, де батько і мати рівноправні, частіше такі діти ростуть у сім'ях, де батьки активно беруть участь у вихованні дитини, але ведуть себе по-різному, тобто один бере на себе підтримуючу функцію, інший – дисциплінарну".

Отже, вплив сім'ї на розвиток дитини в тому, що вона формує сприйняття дітьми людей оточуючої дійсності, самих себе, досвід сімейного життя. Саме в сім'ї закладаються основи моральної, естетичної, політичної культури, визначається фізичний розвиток дитини, ставлення до праці, відбувається професійне самовизначення.

Значне місце у формуванні духовності дитини посідає родинно-побутова культура, в якій найбільш повно закладені норми стосунків у сім'ї, виховання шанобливого ставлення до батьків, жінки-матері, дідуся, бабусі. Зміст її сприяє збереженню рідної мови, традицій, історії родоводу, забезпечує духовну єдність поколінь.

3. Зміст виховання в сім'ї.

Загальна мета виховання – формування всебічно розвиненої особистості – визначає зміст виховання і в сім'ї. Це перш за все турбота батьків про здоров'я дитини.

Фізичне виховання включає правильну організацію режиму дитячого життя, заняття спортом, загартування організму тощо.

Сім'я забезпечує розумове виховання, що передбачає турботу батьків про збагачення дітей знаннями, формування потреби їх набувати. Тому важливо в сім'ї:

- розвивати пізнавальні інтереси, пізнавальну активність дітей, позитивне ставлення до навчання: формувати допитливість, уміння спостерігати і запитувати;

- пробуджувати інтерес до читання, переказу художніх творів, вивчення віршів, пісень, загадок, таке інше;

- знайомити дитину з тим, що стоїть за сторінками підручника;

- спільно відвідувати музеї, театри;

- розвивати мислення, пам'ять, мовлення, увагу;

- виховування навички навчальної праці (треба навчати розподіляти час, вчитися організованості, посидючості, вміння долати труднощі, без чого немає і не може бути навчальної праці);

- виховування ретельності, тобто прагнення виконувати свою працю старанно, досягати кращих результатів, виявляти настирливість. Цікаві матеріали з цих питань можна знайти у працях Ш.О. Амонашвілі "Созидає человека" та Б.П. Нікітіна "Развивающие игры", в посібнику М.Г. Стельмаховича "Українська родинна педагогіка". Наведемо, як приклад, спогади Ш.О. Амонашвілі.

У його сина Паата, який навчався у другому класі, день народження. В обов'язки Паата входило відкривати поштовий ящик і брати звіти листи, газети. В цей день увагу хлопчика привернув незвичайний розмальований конверт, на якому крупними літерами було написано: "Паату. Секретно! Секретно! Секретно! Карлсон з даху". Напередодні батьки ' протягом 2–3 тижнів читали Паату книжку про Карлсона. У листі було написано: "Я, Карлсон, хочу дружити з тобою. Як тільки знайду можливість, прилечу до

тебе. Я ж найзанятіша людина в світі. Вчора вирішив поступити в перший клас... Я ж найталановитіший, найрозумніший у світі. Якщо є бажання перевірити, пришли найскладніші задачі, я їх одразу вирішу і пришлю. Напиши, яку читаєш казку. Листа поклади в такий же барвистий конверт, як мій. Зверху напиши адресу «На дах. Карлсону. Секретно! ».

Листи Карлсона, звичайно, писав батько Паата. Завдання, які вимагали певних розумових дій, сприяли розвитку допитливості, творчості, відповідальності. Ось приклади таких завдань від Карлсона: "Я придумав найскладніший ребус у світі. Розгадай його. Термін 2 дні. А ти можеш придумати ще складніший ребус для мене? "

"Я дуже зайнятий. Виріши цю задачу за мене і вишли завтра зранку".

"Я не знаю значення слів, що підкреслено червоним фломастером. Знайти їх пояснення в словнику. (Додається вирізка з газети) "

"Останнім часом мені щось не спиться ночами. Напиши мені казку... "

"Раджу тобі прочитати за два тижні "Вінні Пух і все, все, все". Хто закінчить першим, хай напише листа із своїми враженнями одразу ж".

А Паат у листах писав:

"У твоєму творі я знайшов 25 орфографічних помилок (Далі дає правильно написані 25 слів) "

"Мені подобається твій прийом розв'язання складних прикладів. Він запобігає моїх помилок. Навчи ще таким прийомам".

"Дякую за квитки в цирк. Було дуже цікаво. (І далі йде розповідь про свої враження) "

"Ось тобі матеріал для твоєї доповіді про бджіл. Яке в них дивовижне життя! Все це я виписав із дитячої енциклопедії".

Основи моральної культури дитина засвоює у сім'ї, спостерігаючи за стосунками між членами сім'ї. Дуже важливо виховувати в сім'ї культуру поведінки, що вимагає засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, норм взаємин між людьми, для чого-потрібно прищеплення навичок поведінки: турбуватися про членів сім'ї, розуміти їх стан, уміти зберігати свій час та час інших; поважно ставитися до оточуючих людей, виявляти доброту, чесність, сердечність, скромність, сміливість тощо. Одне з центральних питань морального виховання – формування розумних потреб у дітей, бо внутрішні регулятори – совість, обов'язок, гідність – у окремих дітей розвинені недостатньо, що знаходить відбиття в посиленні споживацьких спрямувань. Зайва батьківська турбота, звільнення дітей від постійних обов'язків у сім'ї, відмова від надання допомоги дорослим і малим – все це є основою для формування утриманства, моральної глухоти, егоїзму. "Перш ніж говорити про

благо задоволення потреб, треба вирішити, які потреби складають благо", – зазначав Л.М. Толстой.

Формування моральності людини нерозривне з організацією праці в сім'ї. Л.М. Толстой виходив з того, що нічого так не спотворює людину морально, духовно, як недіяльне, паразитичне існування, життя за "чужий рахунок".

Щоб виховати у дитини повагу до праці, людей праці, звичку працювати, необхідні: спільна з батьками праця, постійні доручення, які мають важливе значення для членів сім'ї (купівля молока, хліба, прибирання). Але трудові завдання повинні бути посилені для дітей і за ступенем складності, і за їх тривалістю. Дитина повинна знати корисність роботи, яку виконує. Організація праці повинна сприяти розвитку творчої ініціативи, інтересів дитини.

Життя вимагає і економічного виховання в сім'ї. Основи його закладені в працях А.С. Макаренка (Див.: Лекции о воспитании детей. Лекция "Семейное хозяйство").

Естетичне виховання у сім'ї сприяє формуванню у дітей здібностей повноцінно сприймати, глибоко відчувати і розуміти пре красне в природі, вчинках людей, у побуті, мистецтві, що можна здійснити в процесі читання літератури, відвідування театрів, музеїв, організації знайомства з мистецтвом, розвитку творчості у дітей. Сутність зазначених питань А.С. Макаренко розкриває в своїх творах (А.С. Макаренко "Лекции о воспитании детей", "Лекция – "Воспитание культурных навыков"). Усі вказані сторони виховання забезпечують всебічний розвиток особистості.

4. Методи виховання в сім'ї.

Під методом родинного виховання М.Г. Стельмахович розуміє «способи, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований педагогічний вплив батьків на свідомість і поведінку дітей, на формування в них благородних якостей, на збагачення їх необхідним життєвим досвідом». До засобів виховання М.Г.Стельмахович відносить: слово, фольклор, авторитет батьків, працю, навчання, навколишню природу, домашній побут, національні звичаї і традиції, громадську думку, духовно-моральний мікроклімат сім'ї, суспільний досвід, пресу, радіо, телебачення, режим дня, літературу та мистецтво, книги, театри, музеї та виставки, ігри та іграшки, мітинги, демонстрації, фізкультуру, спорт, свята, обряди, символи, атрибути, реліквії тощо.

На відміну від методики шкільної виховної роботи засоби впливу в сім'ї мають свою специфіку:

- вплив на дитину індивідуальний, враховує конкретні вчинки і дії дитини;

– вибір методів виховання залежить від індивідуальності батьків, їх педагогічної підготовки, характеру, уявлень про життєві цінності загальної духовної культури, стилю відносин у сім'ї тощо;

– тому переконання в одних батьків – навіювання, система доказів, прикладів, прагнення досягти розуміння вимог, їх виконання, у інших – загроза, крик;

– використання різних методів виховання пов'язані з тією метою, яку ставлять батьки.

Коли в сім'ї стосунки з дітьми близькі, теплі, доброзичливі, основні засоби – увага, заохочення. Якщо панують холодні, далекі, навіть ворожі стосунки, засоби виховання – суворість і покарання. Одні хочуть виховувати слухняність, тому їх дії спрямовані на те, щоб дитина, менше міркувала, а лише виконувала вимоги дорослих. Інші вчать своїх дітей думати самостійно, виявляти ініціативу.

Батьки у своїй практиці використовують в основному прийняті в педагогіці загальні методи виховання: переконання (пояснення, навіювання, порада), особистий приклад, заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива), покарання (позбавлення задоволень, відмова від дружби з тими, хто провинився, тілесні покарання), створення виховуючих ситуацій, привчання, спільна діяльність.

При використанні цих методів батьки суб'єктивно визначають їх ефективність. Так, багато хто із батьків частіше за все звертається до переконань, бесід, навіювання, повчання і явно недооцінюють роль спільної роботи, привчання до моральних вчинків і використання виховних вправ. Основними методами називають саме заохочення і покарання. При цьому переважають покарання над заохоченнями, що часом призводить до загальмування дитини, викликає опір дорослим, формування заниженої самооцінки, а це дуже небезпечно для розпитку дитини. Заохочення активізує внутрішні сили дитини, допомагає розвитку їх здібностей.

Покарання ж "застосовується в сім'ї у тих випадках, коли дитина свідомо не підкоряється справедливим вимогам, порушує загальноприйняті норми та правила поведінки, нехтує обов'язками в сім'ї", – зазначає М.Г.Стельмахович.

Найефективнішим методом покарання М.Г. Стельмахович вважає "моральне осудження, що викликає почуття сорому та розкаяння, бажання виправитися... " Доцільним є покарання "за логікою природних наслідків": "насмів – прибори", "образив – попроси пробачення", "припустився помилки – негайно виправляй її".

Називаючи особистий приклад як метод виховання, батьки не пов'язують його з привчанням, конкретною спільною діяльністю батьків та дітей. Особистий

приклад дітей може виявитись ефективним тільки в сполученні з привчанням, іншими методами і прийомами.

Метод переконання часто зводиться до моралізації, що не люблять діти і тому не сприймають позиції батьків.

Все це дає підстави для того, щоб назвати **вимоги до використання методів виховання в сім'ї**:

- чітке визначення мети виховання, завдань виховного впливу;
- врахування батьками ситуації, в якій здійснює ті чи інші дії дитина, знання її емоційного стану, індивідуальних особливостей (самостійність, темперамент, реакція на окремі методи тощо) для визначення методів виховання.

"Не слід карати в пориві злості. Покарання мусить бути справедливим, а міра його має відповідати рівню припущеного вихованцем порушення. І вже зовсім не допустимі жорстокість і садизм, такі покарання, що розхитують здоров'я чи принижують людську гідність (рукоприкладство, залякуванням, погрози, лайка, нескінченні моралізування, позбавлення дитини їжі, теплою одягу, взуття, притулку), злісне відчуження тощо".

Дотримання вимог до методів визначається позицією батьків. У журналі "Советская педагогика" Т.П. Деусова і О.Д. Кавашкіна подали цікавий матеріал, накопичений німецькими вченими. Матерям було запропоновано висловити думку з приводу різних виховних ситуацій: дитина сидить за столом з брудними руками; ранком не хоче вставати, її кілька разів треба будити; не дає молодшому свого велосипеда; пішла без дозволу з уроку; отримала погану оцінку, отримала хорошу оцінку тощо.

У цих ситуаціях матері добре встигаючих школярів у 4 рази більше, ніж матері слабких учнів, вважають правильним використання таких прийомів, як: допомога, прохання, бесіда, приклад. Методи покарання: зневага, відкрите засудження, залишення без їжі, ізоляція, тілесні покарання – визнають правильними лише 10 % цих матерів. Матері слабких учнів (більше 60 %) вважають необхідним використовувати суворі заходи. Якщо при поганій оцінці 80 % матерів сильних учнів вважали правильним надавати дитині допомогу, то тільки 4,6 % матерів слабких учнів визнали це за необхідність. У той же час 41 % матерів слабких учнів не вважають за необхідне хвалити їх з приводу хорошої оцінки. Серед матерів добре встигаючих учнів не визнають похвалу важливим методом тільки 6,8%.

Є багато досліджень, які доводять, що дитина, яка позбавлена батьківської уваги, губить самоповагу, дружні стосунки з іншими людьми, виявляє недоброчливість до однолітків.

Отже, гуманне ставлення до дитини виховується добротою і повинно стати головною педагогічною позицією батьків.

Лекція № 3

Тема. МЕТОДИКА РОБОТИ З БАТЬКАМИ ШКОЛЯРІВ

Мета. Ознайомити студентів з методикою роботи вчителя початкової школи з батьками учнів, умовами успішного виховання дітей у сім'ї; виховувати гуманізм, толерантність; розвивати комунікативні уміння, навички педагогічної діагностики.

Ключові поняття: батьківські збори, педагогічна просвіта батьків, піклувальні ради, батьківський комітет, індивідуальні консультації для батьків.

План

1. Форми взаємодії педагогів та батьків.
2. Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.
3. Участь громадськості у вихованні дітей.

Література

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Програма. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2010. – 80 с.
2. Виховання моральності підростаючого покоління: Науково-метод. посіб. / К.І. Чорна та ін.; За ред. К. І. Чорної. – К.: Богдана. – 288 с.
3. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. – 2-е вид., доповн. і переробл. – К.: Вища школа, 2005. – 343 с.
4. Піньковська Е. А. Духовне материнство. – Фастів: Поліфатс, 2006. – 124 с.
5. Права дитини: збірник документів / у поряд. В.В. Ксенко. – Львів: Оскард, 1995. – 109 с.

Зміст лекції

1. Форми взаємодії педагогів та батьків.

Форми взаємодії педагогів і батьків – це способи організації їх сумісної діяльності, спілкування, спрямовані на виховання особистості дитини.

Найбільш розповсюдженими є такі форми взаємодії:

Батьківські збори, які можуть бути дуже різноманітними:

- бесіди, обговорення ситуацій з актуальних питань виховання; ("Духовний світ підлітка або старшокласника");
- диспути ("Чи можна виховувати в сім'ї без покарань? Як? "; "Якою повинна бути хороша сім'я? ");
- науково-практичні конференції ("Виховання доброти, милосердя у дитини", "Допомога школярам у навчанні");
- знайомство з працями педагогів з питань виховання дітей (А.С. Марченко "Про батьківський авторитет", В.О. Сухомлинський "Поради батькам");
- обмін досвідом виховання в сім'ї;

– демонстрація і подальше обговорення кіно- і відеофільмів.

Лекторії, коли класний керівник планує цикл лекцій з різних питань виховання в сім'ї.

Батьківські дні в школі. Діти розповідають батькам своїм і своїх однокласників, як навчаються, які відчують труднощі, в яких працюють гуртках, у яких секціях займаються, чим цікавляться, демонструють результати своєї творчості. Батьки відвідують уроки, одержують індивідуальні і групові консультації від учителів, психологів, лікарів тощо.

Педагогічні практикуми, коли батьки одержують завдання-рекомендації, спрямовані на їх педагогічну самоосвіту. Як правило, педагогічні завдання батьки одержують після прочитаної лекції з тієї чи іншої теми. (Наприклад, після лекції "Моральне виховання школяра" запропонувати завдання: визначити рівень вихованості своєї дитини).

Підготовка і проведення сумісних справ: конкурсів ("Я і моя бабуся", "Що ми знаємо про наше довкілля? "), концертів, екскурсій, походів, заочних подорожей ("Крим знайомий і незнайомий"), усних журналів ("Естетика навколо нас").

2. Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.

Дослідження психологів та педагогів, практика роботи виховних закладів дозволяє назвати ряд умов, які забезпечують ефективність виховання у сім'ї.

1. Знання батьками своїх дітей, їх позитивних і негативних боків: що читають, чим цікавляться, які доручення виконують, яких труднощів зазнають, яке ставлення до однокласників, дорослих, молодших, що найбільше цінують у людей та інше (41 % батьків не знає, які книжки читають їхні діти, 48 % які кінофільми дивляться, 67 % – яка музика їм подобається, 98 % – яку суспільну роботу виконують). За даними соціологічного дослідження, в групі школярів (нормальні підлітки) тільки 10 % учнів відповіли, що в їхніх сім'ях здебільшого не знають, де вони бувають, що роблять, з ким зустрічаються. У групі "важких" так відповіло вже 16 %, а у групі правопорушників – 45 %.

Дослідження, проведені Т.М. Мальковською та І.С. Коном, показали, що батьки зазнають труднощів, коли питання торкається духовного світу дітей, особливо старшокласників. І.С. Кон опитав групу дев'ятикласників. Вони повинні були оцінити себе за різними якостями (доброта, товариськість, сміливість, впевненість) за 5-бальною системою, а потім передбачити, як їх оцінять за цією ж системою батьки, друзі, однокласники. Таке завдання було запропоновано і батькам. Виявилось, що діти більш правильно уявляють собі, як їх оцінять батьки, ніж батьки – самооцінку дітей.

У той же час діти явно недостатньо знають про ділові якості своїх батьків, їх успіхи на виробництві, позитивні якості, ставлення до них оточуючих, що заважає встановленню атмосфери взаєморозуміння, доброзичливості в сім'ї.

2. Особистий приклад батьків, їх авторитет, характер стосунків у сім'ї.

Ці питання досить глибоко розкриті в роботах А.С. Макаренка, В.О.Сухомлинського. Для завоювання і підтримання авторитету важливо, щоб батькам була притаманна педагогічна тактовність, що знаходить виявлення у вмінні говорити з дітьми так, щоб слово не принижувало, не ображало дитину, а змушувало навіть при негативних вчинках не робити зауважень у присутності сторонніх, уникати настанов, згадувати свої вчинки як приклад для наслідування, виявляти справедливість, повагу до переживання, справ дитини, спиратись на краще, що є в ній. Позитивний вплив батьків на дітей більш ефективний, якщо відносини між батьками характеризуються взаємною любов'ю, відповідальністю один перед одним, довірою, взаємоповагою, взаємодопомогою, любов'ю до дітей; усі члени сім'ї залюбки поділяють радість, переживання.

3. Спільна діяльність, розумне спілкування.

Батьки мало бувають зі своїми дітьми. За даними дослідження вчених, час, коли батько, мати і діти знаходяться разом дома, – менше 1,8 години на добу. Лише в 10 сім'ях із 100 батьки ходять з дітьми на прогулянку, в театри, музеї, кіно, на стадіон, що дає основу для спілкування. Спілкування батьків і дітей проходить переважно під час перегляду телевізійних передач, читання книг, журналів, газет. Спільна праця батьків і дітей впливає на виховання у дітей працелюбності, самостійності, вимогливості до себе, дбайливості, відповідальності.

У сім'ях, де прогулянки дорослих з дітьми практикуються регулярно, вдвічі більше працелюбних школярів. У процесі спільної діяльності, спілкування діти переймають від старших їх ставлення до природи, її краси, результатів праці, формуються нові інтереси, настанови у поведінці, допитливість. Одноманітність змісту спілкування батьків і дітей знижує виховний потенціал сім'ї.

У процесі спільної праці, походів, прогулянок на природі діти більш відверті, більш балакучі, доброзичливі у стосунках з батьками, що допомагає батькам краще пізнати дітей, їх характер, звички, ставлення до себе та інших, коректувати за необхідності їх поведінку. Гарні умови для спілкування мають ті батьки, які ведуть на громадських посадах гуртки, керують спортивними секціями, беруть участь у класних виховних заходах: обговоренні кінофільмів, вистав, захисті фантастичних проєктів, підготовці турнірів кмітливих. Якщо немає спільної діяльності, немає й повноцінного спілкування.

4. **Педагогічна культура батьків.** Педагогічна культура батьків передбачає засвоєння досвіду виховання дітей у сім'ї, національних традицій, що вимагає організації педагогічної просвіти батьків і стимулювання педагогічної самоосвіти з метою підвищення ефективності педагогічної діяльності и сім'ї. В.О. Сухомлинський вважав, що «педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків».

Але наявність педагогічних знань ще не означає вміння їх застосовувати. Особливе значення мають уміння використовувати знання на практиці: вести задушевну бесіду, організовувати корисну справу, враховувати вікові особливості, визначати мотиви поведінки, оцінювати дії і вчинки, вирішувати конфліктні ситуації, створювати ситуації вибору.

Л.Д. Столяренко і СІ. Самгін дають такі поради щодо **подолання конфлікту між батьками і підлітками**, які вони називають методикою «шість кроків»:

Перший крок – визначення проблеми, причин незадоволеної поведінки дитини чи дорослого. З цією метою слід уважно вислухати підлітка, а потім висловити свої думки.

Другий крок – пошуки можливих варіантів, розв'язання того чи іншого питання. Це своєрідний «мозковий штурм», коли пропонується будь-яка ідея і жодна з них не критикується.

Третій крок – обговорення і оцінка запропонованих варіантів рішення за умови задоволення потреб обох сторін – і дитини, і дорослого.

Четвертий крок – вибір найкращого рішення (Якщо ми використаємо цю ідею, що буде? Чи буде задоволений кожен? У чому помилка цього варіанту?).

П'ятий крок – визначити, як виконати прийняте рішення: що слід зробити, хто буде нести відповідальність за той чи інший пункт?

Шостий крок – оцінка, наскільки добре визначений спосіб дії розв'язує проблему. (Чи зникла проблема? Чи задоволені тим, що зробили?).

Рівень сформованості у батьків педагогічних умінь істотно впливає на вихованість та інтелектуальний розвиток дітей.

Вся ця робота спрямована на те, щоб розвивати у батьків позитивне ставлення до школи, навчання дітей, їх участі у трудовій, суспільній діяльності і надавати допомогу батькам у визначенні методів і прийомів виховання дітей, у керівництві навчальною роботою дітей в домашніх умовах, стимулювати батьків до педагогічної самоосвіти, нейтралізації негативного впливу окремих факторів.

"Мистецтво виховання, – зазначає К.Д. Ушинський, – має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою і зрозумілою, а іншим навіть справою легкою – і тим зрозумілішим і більш легким здається воно, чим менше людина з ним знайома, теоретично або практично. Майже всі визнають, що

виховання вимагає терпіння, деякі думають, що для цього потрібні природна здібність і вміння, тобто навичка, але небагато хто прийшов до переконання, що крім терпіння, природної здібності і навички потрібні ще й спеціальні знання...". А.С. Макаренко не тільки вважав необхідними знання батьками основ батьківської педагогіки, але і написав для них "Лекції про виховання дітей".

Цю ж думку розвиває і В.О. Сухомлинський, вважаючи, що "без турбот про педагогічну культуру батьків неможливо розв'язати жодного завдання, що стосується навчання і виховання. Батьківська педагогіка – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії й практики".

Оволодіння батьками педагогічною культурою сприяє позбавленню від істотних **недоліків сімейного виховання**:

- негативні приклади з життя сім'ї;
- безсистемність виховних впливів;
- надмірний авторитаризм;
- дефіцит спілкування батьків з дітьми;
- невміння організувати конкретну діяльність дітей, спілкування з ними;
- система заборон як основа виховання; неузгодженість дій у сім'ї, а також сім'ї і школі; зниження виховної активності батьків в міру того, як діти дорослішають;
- батьківський егоїзм – перебільшене уявлення про здібності дитини, її виключність, прагнення обмежити виховання піклуванням про одяг, їжу, задоволення всіх потреб дітей тощо.

Щоб надати допомогу конкретній сім'ї у вихованні їх дітей, необхідно знати особливості сім'ї, а саме: структуру, вік членів сім'ї, професію батьків, їх освіту, побутові умови, матеріальну забезпеченість, домашній режим школяра, розподіл трудових обов'язків у сім'ї, використання вільного часу, ставлення батьків до школи, скільки часу виділяється для спілкування з дитиною (спільна праця, відвідування музеїв, театрів, прогулянки і таке інше), з якими труднощами зустрічаються батьки у вихованні дитини, як їх вирішують.

Для вивчення сім'ї використовується спостереження, бесіда, анкетування. Можна як непрямий метод вивчення сім'ї використовувати твори дітей ("Що б ти зробив для своєї сім'ї, якщо б все міг", "Вихідний день нашої сім'ї", "Праця моїх батьків", "Щасливий день у нашій сім'ї" та ін.).

У бесіді з батьками вихователь може з'ясувати, чи має дитина постійне робоче місце, куток; чи легко піддається виховному впливові батьків, інших членів сім'ї; чи прагне самостійно виконувати домашні завдання; чи в змозі батьки надавати допомогу; чи намагається дитина краще вчитися і поводити себе; чи має постійні доручення в сім'ї і які вони; чи буває дитина разом з батьками у театрі, цирку, на спортивному майданчику, прогулянці; чи грає з

ними в шахи, доміно, в інші ігри; чим полюбляє займатися у вільний час; чи має найбільш сильний вплив на дитину хтось з батьків; чи допомагає дитині спілкування з однолітками краще вчитися, поводити себе; чи швидко втомлюється дитина при виконанні навчальних завдань; який стан здоров'я, чи дотримується режиму дня; з яких предметів починає виконання домашніх завдань, скільки часу витрачає на виконання; чи перевіряє якість виконання шляхом переказу, відповідей на запитання і та ін.; як ставиться до невдач у навчанні, успіхів; чи старанна; яка, на думку батьків, потрібна допомога дитині; чи слідкує за своїм зовнішнім виглядом тощо.

3. Участь громадськості у вихованні дітей.

Громадськість – це непрофесійні вихователі – організації або окремі особи, які виконують виховні функції на добровільно-громадських засадах без оплати їх праці. Основний мотив їхньої участі у вихованні – любов до дітей, бажання передати їм свій досвід, знання, допомогти, коли це потрібно.

Це можуть бути:

- батьківські комітети школи і класів;
- ради сприяння сім'ї та школи на підприємствах;
- ради громадськості за місцем проживання;
- представники добровільних товариств, творчих союзів, ентузіасти.

Всі ці представники громадськості працюють сумісно зі школою, з батьками і дітьми.

У роботі з батьками вони допомагають у вирішенні таких завдань:

- підвищенні відповідальності батьків за виховання дітей;
- обміні досвідом сімейного виховання;
- сприянні нормалізації відношень в сім'ї між дорослими, дорослими з дітьми, нейтралізації негативного впливу сім'ї;
 - підвищення авторитету батьків;
 - стимулюванні батьків до самоосвіти, самовиховання;
 - залученні батьків до керівництва гуртками, організації технічного конструювання;
- допомозі школі в обладнанні кабінетів, створенні дитячих майданчиків, музеїв та ін.

Зміст роботи громадських організацій з дітьми передбачає:

- залучення дітей до праці;
- проведення консультацій на підприємствах, конкурсів з тієї чи іншої професії;
- допомогу "важким" дітям;

– сумісну діяльність батьків, дітей, представників громадськості, школи (подорожі, екскурсії, праця з благоустрою вулиць, майданчиків тощо).

Сім'я для дитини є середовищем, у якому формується її особистість. Залежно від атмосфери сім'ї, характеру сімейних стосунків, освітнього рівня, професії батьків, їх життєвого досвіду, знання педагогіки сімейного виховання розвиваються ті чи інші якості дитини. Саме у сім'ї формується сприймання дітьми людей, навколишньої дійсності, самих себе, досвіду сімейного життя, ставлення до неї як найважливішої духовної цінності, здійснюється моральне, естетичне, трудове навчання, закладаються основи політичної культури, здоров'я дитини, професійне самовизначення.

Методи сімейного виховання повинні справляти вплив на всі сфери життєдіяльності дитини. Через це необхідне розумне використання різних прийомів переконання, заохочення, але істотне місце в системі цих методів повинні зайняти методи організації діяльності, що сприяють формуванню умінь та навичок моральної поведінки.

Ефективність виховної діяльності в сім'ї визначається низкою загальних педагогічних умов: глибоке і всебічне знання своїх дітей, особистий приклад батьків, їх авторитет, організація спільної діяльності, вільного часу, спілкування з дітьми і єдність вимог членів сім'ї, сім'ї і школи, оволодіння батьками педагогічною культурою.

Вихователі, вчителі, у свою чергу, повинні вивчати сім'ю, щоб спрямовувати сімейне виховання на всебічний розвиток дитини, надавати допомогу батькам у керівництві навчальною роботою дітей у домашніх умовах; у визначенні методів і прийомів виховання, формування у них позитивного ставлення до школи, навчання дітей; їх участь у суспільній, трудовій діяльності; спонукати батьків до педагогічної самоосвіти; залучати їх до навчально-виховної діяльності у школі, за необхідності корегувати виховні зусилля сім'ї, нейтралізувати негативні її впливи.

Важливе місце в цьому процесі має громадськість.

В Законі України про загальну середню освіту. Державній національній програмі "Освіта" визначено основні завдання організації родинного виховання і освіти як важливої ланки виховного процесу. Успішне виконання цих завдань залежить як від взаємодії школи і сім'ї у вихованні підростаючих поколінь, так і від забезпечення системного підходу до роботи з батьками,

Примірна структура системи роботи з батьками:

- вивчення соціального складу сім'ї, матеріального становища, педагогічної культури, індивідуально-психологічних особливостей батьків, сімейного мікроклімату;
- педагогічний всеобуч батьків;

- батьківські збори (конференції);
- батьківські комітети, школи, класи;
- рада батьків;
- консультпункти, індивідуальні, групові консультації;
- Дні відкритих дверей для батьків.

Форми роботи з батьківською громадськістю:

- лекції (загальношкільні для батьків, учнів класу);
- бесіди (колективні, групові, індивідуальні);
- прес-конференції "Ми і наші діти";
- усні журнали;
- диспути;
- зустрічі «за круглим столом»;
- конференції з обміну досвідом родинного виховання;
- перегляд фільмів на педагогічні теми;
- читацькі конференції по обговоренню педагогічної літератури, періодичної преси з питань родинного виховання;
- вечори запитань і відповідей;
- дні відкритих дверей;
- консультації (групові, індивідуальні) з питань теорії та методики родинного виховання;
- відкриті двері для батьків;
- вечори "На сімейний вогник";
- вечори сімейних традицій;
- вечори "Портрет сім'ї";
- виставки "Світ захоплень нашої сім'ї", "Кулінарні вироби членів сім'ї", прикладної декоративної творчості, родинні альбоми, колекції;
- випуск тематичних газет "Дозвілля родини", "Говорять професії батьків", "Моя сім'я", "Спорт у родині";
- конкурси "Ну-мо, тато", "Ну-мо, мати". "Що, де, коли?", "Тато, мама і я - бережлива сім'я";
- зустрічі поколінь, роздуми над проблемним вихованням;
- родинні мости (зустрічі) з батьками та обговорення проблем виховання дітей;
- народна світлиця (звертання до народних традицій, формування особистості школярів через спільну роботу батьків, дітей і педагогів);
- вечір великої родини;
- дискусійний клуб (обговорення проблем виховання).

ЧАСТИНА II

Практичне заняття № 1

Тема. РОДИННЕ ВИХОВАННЯ

Мета. Озброїти студентів знаннями щодо сутності родинного виховання, змісту та напрямків виховання в родині; виховувати інтерес до дисципліни; розвивати професійні якості, уважність, активність мислення.

Ключові поняття: родинне виховання, національне виховання, напрями родинного виховання, українознавство, дитинознавство.

План

5. Родинне виховання – перша природна ланка формування особистості.

6. Педагоги, письменники, народна мудрість про виховний потенціал української родини.

7. Мета, завдання, зміст та основні напрями родинного виховання.

8. Родинні виховні заходи як форми виховання педагогічної культури батьків.

Завдання для обговорення

1. Ознайомтесь та прокоментуйте вислови:

– "Живемо не батьками, помremo не людьми";

– "Молитва матері с дна моря рятує";

– "Сім'я – це суспільство в мініатюрі, від цілісності якої залежить безпека усього великого людського суспільства" (Ф. Адлер);

– "Жінки – перші виховательки роду людського" (Т.-Г. Гіппель);

– "Вся таємниця родинного життя в тому і полягає, щоб дати дитині можливість самій розвиватися, робити все самій: дорослі не повинні забігати і нічого не робити заради особистої зручності і задоволення, а завжди ставитися до дитини з першого дня появи її на світ як до людини, с повним визнанням її особистості... " (П. Ф. Лесгавд);

– "Наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – наші сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною." (А. С. Ма-каренко);

– "Залежність від життя сімейного робить людину більш моральною" (О. С. Пушкін);

– "Сім'я – це те первинне середовище, де людина має вчитися творити добро";

– "Головний сенс і мета родинного життя – виховання дітей. Головна школа виховання дітей – це взаємостосунки чоловіка і жінки, батька й матері" (В. О.Сухомлинський);

– "Щасливий той, хто щасливий у себе вдома" (Л. М. Толстой).

2. Доберіть п'ять висловів видатних особистостей про родинне виховання.

Література

1. Постовий В.Г. Сучасна сім'я і педагогіка. – К.,1994.

2. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.,1985.

3. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. – Івано-Франківськ, 1992

4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.,1978

5. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка – К. 1998.

Практичне заняття № 2

Тема. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ШКОЛИ І СІМ'Ї

Мета. Ознайомити студентів із поняттям "сім'я" в сучасній науці; охарактеризувати зміст виховання в сім'ї та методи виховання в сім'ї; виховувати толерантність, культуру міжособистісних стосунків; розвивати уміння вчитися, робити висновки.

Ключові слова: сім'я, взаємостосунки в сім'ї, стилі виховання в сім'ї, основні групи в сім'ї, методи виховання в сім'ї.

План

1. Сім'я як педагогічна проблема.

2. Основні групи сімей.

3. Зміст виховання в сім'ї.

4. Методи виховання в сім'ї.

Додаткові завдання

1. У чому полягає сутність біологічної функції сім'ї? Виберіть правильну відповідь:

а) у створенні оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищенні рівня відповідальності батьків за її виховання;

б) в ембріональному розвитку і народженні дитини;

в) у створенні матеріальних умов для достатнього забезпечення своїх дітей;

г) правильної відповіді немає.

2. У чому полягає сутність економічної функції сім'ї? Виберіть правильну відповідь:

- а) у створенні оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищенні рівня відповідальності батьків за її виховання;
- б) в ембріональному розвитку і народженні дитини;
- в) у створенні матеріальних умов для достатнього забезпечення своїх дітей;
- г) правильної відповіді немає.

3. Закінчіть речення: Відвідування сім'ї, запрошення батьків до школи, листування з батьками – це...:

- а) форми зв'язку школи та сім'ї;
- б) індивідуальні форми зв'язку школи та сім'ї;
- в) колективні форми зв'язку школи та сім'ї;
- г) групові форми зв'язку школи та сім'ї.

4. Закінчіть речення: Авторитет любові до дітей, авторитет знання, авторитет допомоги, авторитет вимогливості, авторитет правди, авторитет поваги – це...:

- а) батьківський авторитет;
- б) істинний батьківський авторитет;
- в) хибний батьківський авторитет

Література

1. Азаров Ю. Семейная педагогика. – М., 1993 – с. 605
2. Алексеенко Т. Педагогічні проблеми сучасної молоді сім'ї – К., 1997
3. Концепція "Сім'я і родинне виховання"//Різн. Шк.-1996. – 11-12
4. Макаренко А.С. Книга для родителів. – К., 1987
5. Родинно-сімейна енциклопедія – К., – 1996. – с. 420
6. Савченко О.Я. Сімейне виховання. Молодий школяр. – К., 1973
7. Сім'я і діти. Програма родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків. – К., 1997
8. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. – К., 1996
9. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К., 1978
10. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї. – К., 2000. – с.260

Практичне заняття № 3

Тема. МЕТОДИКА РОБОТИ З БАТЬКАМИ ШКОЛЯРІВ

Мета. Ознайомити студентів з методикою роботи вчителя початкової школи з батьками учнів, умовами успішного виховання дітей у сім'ї; виховувати гуманізм, толерантність; розвивати комунікативні уміння, навички педагогічної діагностики.

Ключові поняття: батьківські збори, педагогічна просвіта батьків, піклувальні ради, батьківський комітет, індивідуальні консультації для батьків.

План

- 1.** Форми взаємодії педагогів та батьків.
- 2.** Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.
- 3.** Участь громадськості у вихованні дітей.

Додаткові завдання

- Що найчастіше є причиною конфліктів батьків і дітей у сучасній сім'ї?
- Назвіть шляхи підвищення педагогічних знань батьків учнів школи

I ступеня.

- Наведіть види і методи роботи з батьками молодих школярів.

Завдання творчого характеру

- Складіть запитання для бесіди з молодими школярами з метою вивчення їх сім'ї.
- Підготуйте конспект лекції для батьків (на будь-яку тему) на 15 хвилин, яку можна використати на батьківських зборах.
- Пригадайте своє дитинство, які проблеми виникали у вас з батьками. Які кроки батьків ви вважаєте успішними? В чому полягали помилки у виховних підходах ваших батьків.
- Складіть орієнтовану тематику батьківських зборів в I - IV класах.

Література

- 1.** Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Програма. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2010. – 80 с.
- 2.** Виховання моральності підростаючого покоління: Науково-метод. посіб. / К. І. Чорна та ін.; За ред. К. І. Чорної. – К.: Богдана. – 288 с.
- 3.** Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. – 2-е вид., доповн. і переробл. – К.: Вища школа, 2005. – 343 с.
- 4.** Пінковська Е. А. Духовне материнство. – Фастів: Поліфатс, 2006. – 124 с.
- 5.** Права дитини: збірник документів / у поряд. В.В. Ксенко. – Львів: Оскард, 1995. – 109 с.

ЧАСТИНА ІІІ

МЕТОДИЧНЕ ПОРТФОЛІО ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

ВИВЧЕННЯ СІМ'Ї

Система роботи з батьками включає глибоке вивчення соціального складу сім'ї, матеріального становища, педагогічної культури, індивідуальних, психологічних особливостей батьків, сімейного мікроклімату.

Вивчення сім'ї є тією основою, на якій можна забезпечити диференційований педагогічний всеобуч батьків та управління процесом організації сімейного виховання та освіти.

Перш ніж розпочати вивчення сім'ї учня, класні керівники, класоводи, вихователі складають план вивчення, розробляють програму і методи вивчення.

Програма вивчення сім'ї може будуватись за трьома інтегральними напрямками:

- 1) Загальні відомості про сім'ю.
- 2) Матеріальна і духовна культура сім'ї.
- 3) Виховання дітей в сім'ї.

Саме через ці напрями можна виявити всі сторони життєдіяльності сім'ї, її способу життя, умови і шляхи сімейного виховання, позитивні та негативні тенденції, виховні потреби та можливості батьків.

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ СІМ'Ї

1. Прізвище, ім'я учня.
2. Домашня адреса.
3. Батьки: їх освіта, вік і ким працюють.
4. Структура сім'ї (повна, неповна, кількість дітей, дідусі, бабусі, інші члени сім'ї).
5. Житлові умови (скільки кімнат, чи мають діти окрему кімнату чи куточок; як впливають квартирні умови на режим сім'ї, на організацію праці і відпочинок дітей).
6. Матеріальна забезпеченість сім'ї (незабезпечена, малозабезпечена, забезпечена, добре забезпечена).
7. Моральна спрямованість (оцінка щодо моральності). Цей параметр передбачає визначення об'єктивного змісту сімейного життя і цілей, які ставить сім'я, мотивів, спонукаючих її до діяльності, інтересів, ідеалів, поглядів і переконань.
8. Педагогічна культура батьків (критеріями є їх вміння враховувати вікові особливості дітей, знаходити вірний тон, виявляти і об'єктивно оцінювати їх позитивні і негативні сторони, регулярне відвідування батьківських зборів,

лекцій, бесід в школі, інтерес до досвіду виховання в інших сім'ях і намагання використати його на практиці, здійснення єдиних вимог до дітей).

9. Трудове виховання в сім'ї (формування індивідуальної суспільної мотивації праці).

10. Організаційна єдність в сім'ї (чітке розподілення прав і обов'язків між її членами, взаємодія і погодженість в управлінні сімейними справами).

11. Ставлення в сім'ї до підлітка (приділяють увагу постійно, від випадку до випадку, не приділяють уваги, дозволяють робити все, що захоче, ні в чому не відмовляють).

12. Найбільш характерні морально-психологічні умови виховання сім'ї (розумна увага і турбота, розбещеність, бездоглядність).

13. Ставлення підлітків до батьків (дуже поважає: матір, батька, тільки маму, тільки батька, ставиться байдуже).

14. Які газети, журнали читає сім'я?

15. Чи є домашня бібліотека?

16. Улюблене заняття дитини (читання художньої літератури, малювання, зайняття спортом, моделювання, гра, спілкування з товаришами).

17. Чи відчуваєте труднощі у вихованні? В чому?

18. З якого віку стало важко виховувати дитину?

19. Яку допомогу потрібно надати у навчанні із сторони класного керівника, вчителів-предметників, однокласників, батьків?

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ СІМ'Ї

Щоб ефективно виконати запропоновану програму вивчення сім'ї, педагогу необхідно використати певні методи: спостереження, бесіди, анкетування, вивчення результатів виконання батьками певних завдань, доручень, розв'язання ними різних педагогічних задач-ситуацій.

1. Метод систематичного спостереження. Результати фіксуються в певній послідовності:

- коли проходило спостереження;
- короткий опис спостережуваних фактів та явищ;
- узагальнений висновок та рекомендації.

2. Бесіда як метод вивчення сім'ї. Питання продумуються заздалегідь і можуть бути поставлені як з приводу того, що спостерігалось (для уточнення), так і для одержання нових відомостей.

3. Метод анкетування. Дуже близький до методу бесіди. Його перевага в тому, що за короткий час можна зібрати відомості про всіх батьків учнів класу, хоч інформація, зібрана шляхом анкетування, інколи не позбавлена

суб'єктивізму. Це ще раз доводить необхідність використання системи методів вивчення сім'ї.

Анкети можуть бути різних типів: відкриті, змішані. В анкетах закритого типу вимагається тільки вибрати і підкреслити один із кількох варіантів відповідей, вміщених в анкеті після питання. В анкетах відкритого типу батьки (учні) самі пишуть відповідь на поставлене питання. Можлива розробка змішаних анкет, в яких є питання закритого і відкритого типу. Перед проведенням анкетування необхідно дати роз'яснення, як заповнювати анкету.

4. Метод аналізу результатів виконання батьками певних доручень, завдань практичного характеру. Цей метод дає можливість вивчити виховне уміння і навички батька чи матері, рівень їх педагогічної майстерності.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВСЕОБУЧ БАТЬКІВ

Важливою складовою системи роботи з батьками є педагогічний всеобуч, методологічною основою якого є народний педагогічний досвід та досягнення вітчизняної та зарубіжної наукової педагогіки з питань родинного виховання.

Щоб педагогічний всеобуч був достатньо ефективним, він має бути диференційованим. Диференціація всеобучу передбачає врахування якісних відмінностей та особливостей різних груп сімей.

В загальному плані диференційований підхід у педагогічному всеобучі включає такі основні аспекти:

- соціальний;
- демографічний (врахування віку, освіти батьків, віку і статі їх дітей, структури сім'ї, батьківського стажу);
- світоглядний (врахування світоглядної позиції, стилю внутрішньо-сімейних взаємостосунків, ставлення до школи, суспільства);
- етнографічний (врахування рівня загальної педагогічної та професійної культури батьків, характеру сімейних традицій, культури домашнього побуту).

Форми педагогічного всеобучу можуть бути різноманітними: шкільні батьківські лекторії, педагогічні і методичні консультації, батьківські конференції, батьківські дні. Вищою, але не єдиною ланкою педагогічної освіти є університети педагогічних знань.

Батьківські університети – своєрідні навчальні заклади, які працюють на громадських засадах при школах, інститутах, бібліотеках. Їх основна мета – педагогізація батьків, активізація виховної функції батьків. Проблеми сімейного виховання розглядаються в батьківських університетах у взаємозв'язку із питаннями етики, психології права, гігієни.

Батьківський університет, як правило, об'єднує 3-6 факультетів. Найбільш поширеними є: народне дитинознавство, виховання в сім'ї дітей дошкільного віку, підлітків, старшокласників. Дедалі популярними стають факультети підготовки молоді до сімейного виховання.

Університети будують свою роботу за річним (дворічним) планом, заняття проходять у визначені години і дні і передбачається постійний контингент слухачів. В університеті, крім читання лекцій, необхідно проводити семінари, підсумкові конференції.

Університети педагогічних знань є вищою формою організації педагогічного всеобучу батьків, але не єдиною.

Слід визначити, що в нашій області останніми роками повсюдно університети перейшли на роботу за системою позакласного всеобучу. З метою надати педагогам конкретну методичну допомогу щодо організації змісту, заходів, спрямованих на ефективність педагогізації батьків. Міністерство освіти України видало посібник "По-класний педагогічний всеобуч батьків загальноосвітньої школи" (Київ, 1990 р.).

В школах першого і першого-другого ступенів з невеликою кількістю учнів рекомендуємо створити лекторії педагогічних знань для батьків.

Примірний навчально-тематичний план роботи батьківського лекторів

№	Тема	Кількість годин
1.	Народний педагогічний досвід про виховання дитини в сім'ї.	2
2.	Батько й мати – найперші вихователі. Їх роль у формуванні національної свідомості дитини.	2
3.	Вікові та індивідуальні особливості дітей і врахування їх у вихованні.	2
4.	Роль сім'ї в забезпеченні духовної єдності поколінь, вихованні поваги до батьків, жінки-матері.	2
5.	Роль сім'ї в утвердженні принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, доброти, інших добродійностей.	2
6.	Правова освіта батьків та етика стосунків у сім'ї.	2
7.	Народна система трудового виховання дітей в сім'ї.	2
8.	Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей в сім'ї.	2
9.	Розвиток естетичних смаків та художньо-творчого потенціалу особистості в сім'ї.	2
10.	Роль сім'ї у формуванні екологічної культури дитини.	2

Виправданою формою педагогічного всеобучу батьків є проведення в школі (дитячому садку, в педагогічному закладі) батьківських днів.

Їх завдання - сприяти зміцненню зв'язків освітньої установи, сім'ї, підвищувати відповідальність батьків за виховання дітей, допомагати їм в оволодінні педагогічними знаннями.

Батьківські дні готуються і проводяться адміністрацією освітньої установи з широким залученням учителів, учнів, батьків, а також представників установ охорони здоров'я, правоохоронних органів тощо.

Батьківські дні доцільно проводити тематичними.

Примірні теми батьківських днів:

I. Роль батьків у забезпеченні фізичного і психічного здоров'я дитини.

1. Взаємодія школи і сім'ї у вивченні і корекції психофізіологічних особливостей дитини.
2. Відвідування батьками уроків фізвиховання та "Основи валеології".
3. Індивідуальні і групові консультації лікаря і психолога з питань фізичного і психічного здоров'я дитини.
4. Участь батьків у спортивних змаганнях святі "Батько, мати і я – спортивна сім'я".

II. Морально-етичне виховання дітей в сім'ї.

1. Народна педагогіка про морально-етичне виховання дітей в сім'ї (бесіда).
2. Відвідування занять школи етикету, курсів за вибором, факультативів "Основи етики", "Культура поведінки", уроків народознавства, основ держави та права.
3. Індивідуальна і групові консультації педагогів та юриста.
4. Ярмарок народної мудрості "Мораль чиста краще всякого намиста".

III. Взаємодія школи, сім'ї в трудовому вихованні дітей.

1. Педагогічні основи спільної роботи школи та сім'ї у трудовому вихованні дітей (лекція).
2. Бесіда за круглим столом "Праця-першооснова життя суспільства, головний чинник створення матеріальної і духовної культури":
 - зміст, форми і методи трудового виховання дітей у сім'ї;
 - спільна трудова діяльність батьків і дітей;
 - трудові традиції у вихованні дітей;
 - роль сім'ї у розвитку пізнавальних здібностей сім'ї;
 - спільна робота школи і сім'ї по підготовці учнів до обрання професії.
3. Виставка виробів декоративно-прикладного мистецтва родин.
4. Анкетування батьків з питань трудового виховання в сім'ї.

Примірна анкета:

1. Вкажіть, які трудові обов'язки у сім'ї мають діти: постійні, тимчасові, разові,
2. Які колективні справи у Вашій сім'ї?
3. Назвіть інтереси і нахили дітей.
4. Ким Ви хотіли б бачити свою дитину?
5. Чим керуються діти при виконанні доручень?:
 - примушують батьки,
 - обіцяють подарунки,
 - хочеться допомогти мені,

– інші.

Аналіз результатів анкетування та вироблення на їх основі рекомендацій для батьків з питань трудового виховання дітей.

IV. Виховання в дітей самостійності, організованості та культури поведінки.

1. Роль батьків у процесі самовиховання та саморозвитку дитини (лекція).

2. Практичне заняття: розробка спільних завдань школи і сім'ї по керівництву самовихованням школярів (проводять класні керівники), (див. Рекомендації по оволодінню педагогікою самовиховання. Лабораторія виховання в національній школі ОІУВ. 1993 р.).

3. Роль батьківського авторитету формуванні культури поведінки дітей (бесіда).

Обговорення примірної пам'ятки батькам:

Авторитет – це Ваш вплив на дитину. Ваша значимість в його житті. Користуючись своїм авторитетом, допомагайте дитині стати щасливою, допомагайте самореалізуватись;

– навчіть дітей любити книгу, яка пробуджує думки, почуття;

– виховуйте у своїх дітей почуття взаємодопомоги, доброти. (Навчіть його співпереживанню, милосердю і одночасно вимогливості до себе та інших);

– від Вас залежить, чи буде Ваша дитина трудолюбивою, допитливою, принциповою, чесною;

– привчіть свою дитину дотримуватись режиму дня;

– віддавайте свій вільний час дітям, відвідуйте театри, кіно, виїжджайте на природу, вмійте радіти життю і навчіть цього своїх дітей.

Готуючи батьківські дні, варто одержати письмові відповіді на питання:

1. Що, на Вашу думку, в роботі нашої школи потребує значного поліпшення?

2. Яку допомогу в організації виховної роботи Ви можете надати (в проведенні роботи гуртків, клубів, екскурсій та ін.)?

3. Які у Вас є труднощі у спілкуванні з дітьми?

4. Чи потрібна Вам допомога школи для зміцнення батьківського авторитету? Аналіз відповідей батьків дасть змогу краще підготуватись до бесід з ними, своєчасно відреагувати на ті чи інші труднощі й недоліки, усунути їх, відшукати серед батьків активних помічників в організації виховної роботи школи.

Проведенню батьківського дня має передувати значна підготовка. Варто підготувати виставки педагогічної літератури, дитячих виробів, учнівських

зошитів, випустити стінгазети, стенди про життя школи тощо. Результативною формою педагогічного всеобучу є клуби батьківського спілкування.

Батьківські збори *"День щирих запитань і відповідей"*

Тема: Алгоритм проведення батьківських зборів.

Мета: навчити прийомам ведення батьківських зборів.

I. Підготовчий етап

1. Запрошення батьків на збори.
2. Підготовка до експрес опитування (папір зеленого і жовтого кольору, крейда).
3. Організація тематичної виставки методичної літератури.

II. Проведення батьківських зборів

1. Вступне слово класного керівника (привітання, ознайомлення з темою і метою зборів, вибори голови зборів, секретаря).
2. Гра "Чи добре ми знаємо один одного?" (Беруть участь сімейні пари: мати чи батько і дитина).

Коли ведучий (класний керівник, голова ради батьків) задає запитання дитині про батьків, останній пише відповідь на дошці (учень не бачить написане, оскільки стоїть спиною до дошки). Так само діє дитина, коли ведучий задає запитання одному з батьків. Виграє та пара, в якій більше відповідей співпадає.

Запитання для гри:

1. Улюблена страва батька (дитини)?
2. Улюблена справа в дитинстві батька (дитини зараз)?
3. Що в першу чергу зробить батько (дитина), коли прийде з роботи (дитина зі школи)?
4. Яку якість батько (дитина) цінує в людях найбільше?
5. Улюблене свято батька (дитини)?
6. Як батько (дитина) хоче, щоб до нього звертались?
7. Який колір любить батько (дитина) найбільше?
8. Улюблений одяг батька (дитини)?
9. Улюблений предмету школі батька (дитини)?
10. Що може порадувати батька (дитину)?

Експрес опитування (анонімне). Батькам подають листки паперу зеленого кольору, дітям - жовтого.

Завдання: закінчити речення:

1. Я боюсь, що мої батьки (дитина)...
2. Я хочу щоб мої батьки (дитина) зрозуміли...
3. Я хочу, щоб батьки (дитина) вибачили...

4. Я хочу поговорити з батьками (дитиною) про...
5. Мені приємно, коли батьки (дитина)...
6. Я хочу бачити своїх батьків (дитину)...
7. Я дякую своїм батькам (дитині) за...
8. Для того, щоб перевірити, чи зрозумів я батьків (дитину), я... Класний керівник читає відповіді батьків, учнів, (не називаючи прізвищ). На дошці фіксуються відповіді, що повторюються. Отже, батьки найбільше бояться... Діти... і т. д.

ПРИМІРНА ПРОГРАМА КЛУБУ БАТЬКІВСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ

1.	Проблеми національного виховання учнівської молоді. Місце і роль родини у відродженні національної школи.	Лекція.
2.	Наші діти, хто вони?	Диспут.
3.	Батькам про педагогіку родинознавства.	Інформація.
4.	Як ми спілкуємось із нашими дітьми?	Дискусія.
5.	Що значить правильно виховувати?	Диспут.
6.	Дозвілля у нашій сім'ї.	Сімейний портрет.
7.	Традиції української сім'ї, які вони?	Родинний світлячок
8.	Чи знаємо своїх дітей? (Про риси характеру наших дітей).	Зустріч з психологом
9.	Народна деонтологія. (Розбір ситуацій).	
10.	Наші помилки у поведженні з дітьми.	Ділова гра.
11.	Вечір запитань і відповідей.	
12.	Проблеми правового всеобучу батьків.	
Зустріч з працівниками правоохоронних органів		
13.	Педагогічне співробітництво батьків, вчителів.	Конференція

В школах радимо створювати консультаційні пункти з питань родинного виховання дітей у сім'ї. Консультації проводять педагоги, психологи, запрошені до школи працівники правоохоронних органів, установ охорони здоров'я, представники органів влади тощо.

В консультаційному пункті варто вести папки з такими матеріалами:

1. Списки рекомендованої літератури для батьків з питань родинного виховання.
2. Використання досягнень народної педагогіки в родинному вихованні.
3. Незмінний вихователь - рідна мова.
4. Що треба знати батькам про етнопедагогіку?.
5. Педагогічний сенс народних дитячих ігор та іграшок.
6. Виховна функція фольклору.
7. Народні погляди на роль батька в сім'ї.
8. Материнська школа.

9. Дідусі й бабусі як вихователі своїх внуків.
10. Як використовувати народну дидактику в родинному вихованні тощо?

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ БАТЬКАМ

1. Розкажіть дитині про свою сім'ю, родичів. Намалюйте разом родовідне дерево.
2. Відвідайте із сином (донькою) могили Ваших предків, розкажіть про них. Упорядкуйте могили, посадіть квіти.
3. Доберіть разом з дитиною до кожного режимного моменту образний віршик, прислів'я, приказку, принагідне користуйтеся ними.
4. Визначте рівень розвитку уваги, спостережливості сина (доньки). Поміркуйте, що Ви можете зробити для розвитку пізнавальних інтересів, порадьтеся з учителем (це завдання має супроводжуватися детальним інструктажем щодо методики його виконання).
5. Проведіть спостереження, як син (донька) запам'ятовує матеріал підручника: скільки разів читає текст, про себе чи вголос, чи переказує зміст прочитаного. Порадьтеся з учителем щодо оптимального запам'ятовування навчального матеріалу, розвитку пам'яті.
6. У бесіді з сином (донькою) з'ясуйте, які з навчальних предметів викликають інтерес, які ні. Порадьтеся з учителем, як викликати інтерес до "нецікавих" предметів.
7. Виявіть нахили, улюблені заняття, здібності Вашої дитини. Порадьтеся з учителем, як розвинути здібності, стимулювати нахили, інтереси.
8. Визначте тип темпераменту дитини. Врахуйте особливості темпераменту в спілкуванні з нею.
9. Передплатіть для сина (доньки) дитячу газету, журнал. Регулярно просіть дитину переказувати прочитані матеріали, обговорюйте їх.
10. Розподіліть між членами сім'ї постійні домашні обов'язки. За потреби уточніть обов'язки, внесіть зміни в розподіл.
11. Всією сім'єю обговоріть витрати на кожного протягом останнього часу. Сплануйте витрати на найближчий час (тиждень, місяць, перспективу).
12. Придивіться, як Ваша дитина спілкується з ровесниками: як звертається до них, вирішує конфліктні ситуації, чи намагається прийти на допомогу, чи прагне до лідерства та ін. Які дії Вашої дитини радують Вас, які засмучують. Продумайте свої дії.

Ці завдання стимулюють спілкування і спільну діяльність батьків і дітей, сприяють встановленню між ними дружніх, довірливих стосунків, що позитивно позначається на розвитку й вихованні дітей.

Виховний захід

«Шануй батька свого і матір свою, щоб довгими дні твої були на землі»

*Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
виростуть з тобою приспані тривоги.
За тобою завше будуть мандрувати
очі материнські і білява хата*

В. Симоненко

Мета: ознайомити учнів з правилами культури поведінки і взаємин у сім'ї; виховувати в них любов до батьків, чуйне ставлення, вміння цінувати їх важку працю.

Обладнання: грамзапис «Батько і мати», «Пісня про рушник», прислів'я та приказки про батьків, правила культури поведінки і взаємин у сім'ї, Біблія.

Прислів'я

- Шануй батька й неньку, буде тобі скрізь гладенько.
- На сонці тепло, а біля матінки добро.
- Нема того краму, щоб купити маму.
- Мати одною рукою б'є, а другою гладить.
- У дитини заболить пальчик, а в матері серце.
- Годуй діда на печі, бо й сам там будеш.

План уроку

1. Батько і мати — найрідніші й найдорожчі люди.
2. Наші відносини з батьками. Узгодження своїх потреб з можливостями сімейного бюджету.
3. Культура поведінки і взаємин у сім'ї.
4. Любіть і шануйте своїх батьків.

(Звучить «Пісня про рушник».)

Вступне слово вчителя

Мати і батько... найближчі й найрідніші люди для кожного з нас. Скільки ночей недосипає мати, доглядаючи свою дитину, скільки сил прикладає батько, щоб забезпечити дітей, сім'ю всім необхідним. Тому сьогоднішня наша розмова з вами буде саме про них, про батька й матір. «Шануй батька свого і матір свою, щоб довгими дні твої були на землі». Ці слова відомі всім нам, адже це одна із десяти Божих Заповідей, які ми повинні добре знати і свято виконувати.

Ніколи не стане великою, благородною людиною той, хто ще змалечку не вмів бути хорошим сином, ніжною, доброю донькою. Подумайте, як багато зробила для вас мама, скільки безсонних ночей провела біля вашого ліжка, коли ви були ще маленькими! Та й тепер їй багато доводиться працювати. Вона готова

пожертвувати всім, тільки щоб добре було її дітям. А чи завжди ви цінуєте її любов? Пригадайте, скільки даремних хвилювань завдаєте їй, засидівшись в гостях чи гуляючи на вулиці, не повертаючись в обіцяний час додому. Коли б ви бачили, якою тривогою сповнюються тоді її очі, як насторожено прислухається вона до кожного кроку, ви завжди старалися б повернутися вчасно або як-небудь попередити її про ваше спізнення. Хіба вся її любов не варта такого маленького вияву уваги?

У Новому Завіті Біблії сказано: «Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це справедливо! Будьте слухняними в усьому батькам, бо це Господові приємно!»

Бесіда з учнями.

– Як ви думаєте, чи залежить самопочуття, настрої батьків від поведінки дітей? Чому?

– Яку поведінку дітей в сім'ї можна назвати культурною?

– У чому проявляється повага до членів сім'ї?

– Чи знаєте ви, скільки часу виділяє батько й мати на домашні справи?

– Чи є у вас постійні господарські обов'язки? Які саме?

– Діти, ви повинні усвідомити, що домашня побутова праця (підтримання чистоти, приготування їжі, догляд за городом, худобою) необхідна, що обов'язок кожного з вас – допомагати батькам, піклуватися про молодших братів і сестер. Проведене анкетування показало, що багато з вас намагаються бути добрими синами і доньками, допомагають своїм батькам, знають про їхні інтереси, ніколи не вимагають того, що не можуть задовольнити батьки.

Але є ще серед нас і такі, які свої особисті потреби ставлять вище. Та важливою ознакою культури сина чи доньки є узгодження своїх потреб з можливостями сімейного бюджету.

Звернемося до словничка. Слово «бюджет» означає розрахунок прибутків і видатків сім'ї на певний строк.

Вихована людина ніколи не проситиме купити їй дорогі речі, якщо цього не дозволяють розрахунки сімейного бюджету. Батьки матеріально забезпечують сім'ю, тому ви не повинні вимагати того, на що в сім'ї не вистачає грошей.

Деякі хлопці вважають, що прибирання, прання та ін. – тільки жіноча справа. Та вони дуже помиляються, бо саме ці вміння роблять людину незалежною від життєвих обставин, від інших людей. А тому це повинні вміти робити і хлопці.

Добробут сім'ї досягається завдяки трудовим зусиллям кожного її члена, а особливо батька й матері. Тому шанувати батьків, допомагати їм – наш обов'язок. А шана до батьків виявляється у ставленні до їхніх розпоряджень,

доручень, у тому, щоб не завдати їм зайвих хвилювань, у ввічливому звертанні, у вияві чуйності до батька і матері.

Ось як писав про свою матір відомий український письменник Михайло Стельмах: «...В її устах і душі насіння було святим словом. І хоч не раз вона нарікала на свою мужицьку долю з її вічними супутниками – нестатками й злиднями, проте нічого так не любила, як землю. Мати вірила: земля усе знає, що думає чи творить людина, що вона може гніватись і бути доброю, і на самоті тихенько розмовляла з нею, довіряючи свої радощі, болі, просячи, щоб вона родила на долю всякого: і роботящого, і ледачого. Як вона любила робити і в городі, і в полі, і в лісі й тихо втішатися зробленим. Мати, як свята, очікувала садіння, косовиці, жнив: вона любила, щоб снопи були гарними, як діти, а полукіпки стояли, наче парубки, плече в плече». А Олександр Довженко писав: «Багато я бачив гарних людей, але такого, як батько, не бачив. Скільки він поля виорав, скільки хліба накосив, який був дужий і чистий.»

Щоб добрими були відносини між батьками і дітьми, то потрібно знати і дотримуватися правил культури поведінки і взаємин у сім'ї. З деякими з них ми сьогодні й ознайомимося.

Правила культури поведінки і взаємин у сім'ї

1. На піклування і любов батьків відповідай чемністю і чуйним ставленням до них.
2. Не завдавай твоїм близьким неприємностей, не ображай словами і вчинками. Пам'ятай: запізнення з прогулянки – зайві хвилювання для рідних, а обман – страшна образа.
3. Будь чуйним і ввічливим з усіма членами родини, бажай доброго ранку, на добраніч, вітай зі святом тощо.
4. Завжди рахуйся з думкою батьків і старших.
5. Підтримуй порядок та чистоту в кімнаті. Не розкидай свої речі, прибирай за собою посуд, слідкуй за охайністю свого одягу і зовнішнього вигляду
6. Допмагай батькам у домашньому господарстві.
7. Завжди будь стриманим у виявленні своїх почуттів, терпимим до недоліків та вад рідних.
8. Ніколи не проси і не вимагай від батьків дорогих речей, коли придбання їх виходить за межі матеріальних можливостей сім'ї.
9. Раціонально використовуй свій вільний час, додержуйся режиму дня.
10. Бережно стався до витрачання електроенергії, газу, води, продуктів харчування.

Дотримуйтеся цих правил, і у ваших сім'ях пануватиме взаєморозуміння і взаємоповага.

Бібліографічний покажчик за І. Й. Коваленко

Коваленко І. Й.,
зав.відділу наукової
реферативної інформації
ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

РОЗДІЛ І. ІСТОРІЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Виховні ідеї у творчій спадщині Пантелеймона Куліша / О. Кравченко // Рідна шк. — 2009. — № 8/9. — С. 68-73. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Надано оцінку педагогічному і просвітницькому аспекту діяльності Пантелеймона Куліша (1819 - 1897) - автору педагогічних статей із проблем навчання й виховання підростаючого покоління, науково-популярної літератури для просвіти народу та першого україномовного підручника для початкового навчання грамоти "Граматка". Розглянуто проблеми сімейного дошкільного виховання, необхідності розбудови національної школи з рідною мовою викладання й організацією навчально-виховного процесу за принципами природовідповідності та народності, тісного співробітництва сім'ї та школи. Проаналізовано художній спадок П.Куліша, що надає можливість розкрити сутність його поглядів на народність у вихованні як основний засіб формування ментальності дитини.

Виховання учнів початкової школи на традиціях лемківської сім'ї [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Русин Галина Андріївна ; Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2006. - 214 арк.: іл. — Бібліогр.: арк. 167-186. — укр.. *Охарактеризовано етнічну групу українського народу – лемків, яка в минулому проживала вздовж Карпатських гір, але в силу історичних причин фактично втратила свої споконвічні землі. Висвітлено ідею використання етнопедагогічних традицій, духовної культури українського народу у вихованні молодого покоління. Зауважено, що типовою рисою лемківської родини було проживання разом представників кількох поколінь, що сприяло збереженню традицій, які передавалися від старших молодшим і були основним виховним елементом у підготовці дітей до самотійного життя. Відмічено, що саме матері належала визначальна роль у вихованні дитини, формуванні у неї відповідних цінностей. Вказано, що в основі традиційного родинного виховання лемків завжди була праця як мірило духових і фізичних якостей людини.*

Підкреслено, що лемківська сім'я свято вірила в те, що повноцінне формування людини відбувається тільки при наявності у неї моральних імперативів та основ християнської етики. Констатовано ефективність методики виховання учнів на лемківських родинних традиціях і способів їх впровадження у виховний процес початкової ланки загальноосвітнього закладу.

Духовно-моральна підготовка молоді до сімейного життя у філософській думці [Текст] / О. В. Чеботарьова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворіз. держ. пед. ун-т. - Кривий Ріг : КДПУ, 2011. - Вип. 33. - С. 560-565. - Бібліогр.: с. 565 (5 назв) . – укр.

Проаналізовано погляди античних філософів щодо проблеми сім'ї, ролі дружини і чоловіка. Запропоновано правила й рекомендації філософів щодо одруження й створення сім'ї. Акцентовано увагу на духовно-моральному аспекті підготовки молоді до сімейного життя та важливості формування у майбутнього подружжя моральних якостей, наявність яких сприятиме створенню щасливої сім'ї.

Єдність духовного і фізичного розвитку дитини у системі педагогічної освіти батьків Павлиської школи (60-70 роки ХХ ст.) [Текст] / В. Л. Федяєва // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. - Т. 3. - С. 31-35. - Бібліогр.: с. 35 (5 назв)

Розглянуто проблему формування педагогічної культури батьків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Відзначено полікомпонентність структури феномена „педагогічна культура батьків“, в якій виділено такі складові: розуміння та осмислення відповідальності батька й матері за виховання дітей, знання теорії та практики виховання дітей у сім'ї, знання законів психічного та фізіологічного розвитку, практичні вміння та навички організації життєдіяльності дитини в сім'ї, взаємозв'язок з іншими виховними інституціями. Зосереджено увагу на необхідності диференційованого підходу до виховання педагогічної культури з урахуванням рівня освіти батьків та вікових особливостей дітей. На основі досвіду педагогічної освіти батьків у Павлиській школі виокремлено форми і методи роботи батьківської школи, серед нових форм названо педагогічні практикуми, консилиуми. Констатовано цілісний характер, гуманістичну направленість програми педагогічної освіти батьків за В. О. Сухомлинським.

Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку в західній Україні (1919 – 1939 рр.) / Стахів Л. // Молодь і ринок .– 2011.– № 7. – С. 96-99. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розкрито зміст морального виховання дітей молодшого шкільного віку, яке мало місце у школах Західної України у міжвоєнний період; висвітлено важливість творчого використання вітчизняної педагогічної спадщини минулого у ракурсі морального виховання кожної особистості.

Морально-етичне виховання в українській сім'ї (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Муляр Наталія Михайлівна; Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2010. – 20 с. – Бібліогр.: 11 назв. – укр..

Розкрито передумови становлення та розвитку української сім'ї. Досліджено процес формування цінностей морально-етичного виховання, основою якого були загальнолюдські цінності, загальновизнані моральні категорії та норми, які були вироблені народом у процесі історичного розвитку і залишаються незмінними: відповідальність, чесність, безкорисливість, гідність, любов та повага до старших тощо. Визначено роль співпраці сім'ї, школи та церкви у процесі формування морально-етичної культури особистості – дієвої, активної моральної позиції дитини. Проаналізовано практику виховання морально-етичних цінностей дітей та молоді в українській сім'ї означеного періоду. Констатовано, що відродження морально-етичних цінностей особистості стає необхідною умовою становлення людини нової доби, людини ХХІ століття, від якої залежить майбутня доля України.

Навчальна книга як засіб родинного виховання молодших школярів у Західній Україні (1919-1939 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук / Стахів Лілія Григорівна; Житомир. Держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2007. – 20 с. – Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Досліджено зміст україномовної навчальної книги для молодших школярів як засобу родинного виховання. Визначено передумови, етапи і тенденції розвитку навчальної книги на західноукраїнських землях. Доповнено педагогічну теорію науковими знаннями про еволюцію понять „навчальна книга”, „родинне виховання”. Виявлено залежність сімейної спрямованості змісту навчальної книги від конкретно-історичних умов західних регіонів України. Зауважено, що придбання особистісного сімейного досвіду школярами під час навчальної діяльності християнських настанов, одержаних у сім'ї, церкві, формувало відповідальність дітей за майбутнє свого народу, своєї культури. Обґрунтовано

перспективи творчого використання змісту навчальної книги у родинному вихованні молодших школярів у сучасних умовах.

Національне виховання в родинах української еліти (кінець XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук. / Хлистун Ніна Григорівна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр.:8 назв. – укр.

Висвітлено головні напрями національного виховання (психологічний, світоглядний, етичний, етнокультурний на основі узагальнення родинно виховного досвіду в досліджуваних родинах). Виокремлено поведінкові аспекти (морально-емоційний, діяльнісно-вольовий, мовленнєво-культурний). Виявлено умови, форми, методи, засоби виховання. Розроблено модель виховання елітарної особистості. Зроблено висновок, що на формування елітарної особистості у родинах української еліти означеного періоду впливали такі умови, як позитивна сімейна атмосфера, великий педагогічний потенціал батьків, естетика повсякденного сімейного життя, громадська діяльність батьків. Відмічено, що основними формами виховання були: домашні театри, колективні читання, сімейні концерти, шевченківські вечори, літературна діяльність.

Особливості виховання дітей у сім'ї Півдня України: автореф. дис.. канд. пед. наук / Щербина Віталій Юрійович; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. – Бібліогр. : 11 назв.– укр.

Досліджено специфіку сімейного виховання дітей у різних за типами родинах, що населяли Південь України протягом XIX століття. Простежено основні напрями, форми, методи і засоби виховного впливу на дітей як в однонаціональних, так і в етнічнозмішаних родинах. Проаналізовано розвиток поліетичної сім'ї в історичній ретроспективі. Розглянуто основні її особливості. З'ясовано специфіку виховання у селянських, робітничих сім'ях, родинах духовенства та інтелігенції. Обґрунтовано основні тенденції розвитку родини на Півдні України в XIX ст.

Педагогічна освіта батьків у 50-70-х роках XX століття в Україні: автореф. дис.. канд. пед. наук / Єсьман Ірина Володимирівна; Кіровоград. Держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 20 с. – Бібліогр. :15 назв. – укр.

Проаналізовано сучасний стан педагогічної освіти батьків на основі вивчення історико-педагогічного досвіду, та публікацій архівних матеріалів означеного періоду. Проаналізовано вплив соціальних та політичних трансформацій на розвиток основних положень педагогічної освіти. Розкрито основні ідеї та педагогічні підходи до педагогічної освіти й досвід її реалізації у практичній

діяльності школи, сім'ї, громадських організацій. Визначено та систематизовано шляхи, методи та прийоми педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогіці 50-70-х роках ХХ ст.

Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2011. – № 3. – С. 163-170. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.

Теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні засади сімейного виховання дітей і молоді та визначено умови його ефективної організації у сучасній українській родині. Зосереджено увагу на меті сімейного виховання, що спрямована на формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати її життєві труднощі, переешкоди й негаразди. Наведено перелік причин (проблем), які дозволяють або заважають молодим батькам займатися вихованням власних дітей, а також рекомендації батькам, які допоможуть уникнути значних помилок у навчально-виховному процесі. Наголошено, що, оскільки виховання є головною сферою діяльності старших поколінь, до батьків висуваються такі соціально-психологічні та педагогічні вимоги: почуття високої відповідальності перед людьми за виховання дітей, створення достойних умов для розвитку і виховання дітей та ін.

Проблема сімейного виховання за статтю у педагогічному дискурсі ХІХ - початку ХХ століття / Г. В. Приходько // Шлях освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 31-34. - Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Виявлено та розкрито педагогічні погляди на проблему сімейного виховання за статтю в зарубіжному та вітчизняному педагогічному дискурсі ХІХ - початку ХХ ст., зокрема виокремлено основні ідеї, що досліджувалися в рамках вищезазначеного періоду. Охарактеризовано концептуальні засади досліджуваної проблеми з позиції гендерного підходу, висвітлено основні компоненти сімейного виховання дівчаток та хлопчиків з позицій традиційних цінностей та егалітарного підходу, з допомогою якого обґрунтовано доцільність однакового для дітей обох статей сімейного виховання. Констатовано домінування ідеї про "вроджені статеві відмінності" між хлопчиками та дівчатками, "природжені статеві ролі". Аргументовано доцільність виховання дітей у родині за стереотипами поведінки, що відповідають біологічним характеристикам їх статі.

Проблеми сім'ї і сімейного виховання в працях політичного діяча раннього радянського періоду (1917-1941) О. Колонтай (1872-1952) [Текст] / В. Федяєва // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. пед. ун-т ім.

Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. –Умань : [б. в.], 2012. – Вип. 2. –С. 65-67. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Висвітлено концепцію вирішення питань щодо проблем сім'ї та сімейного виховання з позиції політичної діячки О. М. Колонтай. Розкрито сутність її поглядів на створення законодавчих основ материнства і дитинства на державному рівні у перші роки радянської влади. Обґрунтовано значення ідей О. М. Колонтай у межах означеної проблеми.

Система виховання в сім'ї Нікітіних в контексті проблем педагогічної науки і практики (70-ті-80-ті роки ХХ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук; / Фатєєва Катерина Володимирівна; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. – Бібліогр.:12 назв. – укр..

Висвітлено практику виховання дітей у сім'ї Нікітіних у контексті розвитку педагогічної науки 70-х-80-х роках ХХ ст. Визначено соціально-економічні, політико-ідеологічні, культурно-освітні передумови створення новаторської системи раннього природного розвитку дитини. Розкрито основні ідеї та педагогічні підходи до раннього фізичного розвитку, формування творчої активності й самостійності дітей у конкретній моделі сім'ї – багатодітній сім'ї радянської інтелігенції. Визначено та систематизовано форми, методи, засоби, прийоми фізичного, інтелектуального, трудового, морального розвитку дітей у творчій спадщині Нікітіних.

Теорія і практика домашньої освіти в Україні у першій половині ХІХ століття: автореф. дис. ...канд. пед. наук / Денисенко Марина Валеріївна; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 20 с. – К, 2009. – 21 с. – Бібліогр. : 11 назв.– укр.

Схарактеризовано тенденції розвитку домашнього навчання та виховання в Україні, починаючи з існування Київської Русі до ХІХ століття. Розкрито погляди світових і вітчизняних філософів, просвітників, педагогів на організацію домашньої освіти. Конкретизовано мету домашньої освіти у досліджуваній період. Визначено нормативну основу діяльності домашніх наставників і вчителів в означений період. Проаналізовано законодавчі документи та педагогічні ідеї, що впливали на характер домашньої освіти. Науково обґрунтовано етапи розвитку діяльності гувернерів як професійних учителів в Україні в першій половині століття. Виявлено і схарактеризовано провідні методи і форми діяльності гувернерів. Накреслено шляхи творчого використання позитивного історико-педагогічного досвіду діяльності гувернерів у сучасних умовах.

РОЗДІЛ II. СІМ'Я ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Деякі аспекти використання досвіду антропософії Рудольфа Штайнера / М. Клим // Молодь і ринок. - 2010. - № 12. - С. 134-138. - Бібліогр.: 12 назв. - укр.

Творчо осмислено здобутки Р. Штайнера стосовно виховання дітей. Простежено вплив його педагогічних поглядів на формування сучасної виховної компетенції батьків. Обґрунтовано сутність тілесної, душевної та духовної організації дитини, відзначено необхідність удосконалення системи відносин батьків з дітьми, поступово активізуючи "початковий капітал" новонародженої дитини. У контексті дослідження даної проблематики викладено основні принципи концепції проекту "Вальдорфська педагогіка в Україні". Наведено приклади застосування принципу зв'язку виховання з життям, доступність якого, безсумнівно, визначається обставинами сімейного устрою. Визначено характер родинних відносин у антропософії, найбільш наближений до сучасного трактування науковцями - оптимальна дистанція; конкретизовано перспективи подальшої розробки аналогічних закладів, необхідність визнання державою пріоритетності створення антропософських товариств.

Дитиноцентрична концепція сімейного виховання у науковому доробку В. О. Сухомлинського / Федяєва В. Л. // Педагогічний дискурс. – 2011.– № 10. – С. 496-500. – Бібліогр.: 24 назв. – укр..

Розкрито принципи, складові та шляхи реалізації дитиноцентричної концепції сімейного виховання В. Сухомлинського.

Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв.

Розкрито питання посилення уваги до гендерної проблематики. Визначено про актуалізацію «чоловічого питання» у сучасній педагогіці, особливо, що стосується проблем виховання у сім'ї. Висвітлено роль батька в сімейному вихованні. Враховано різницю між вихованням материнським і батьківським (у вузькому значенні слова). Виявлено традиції використання листів не лише в соціально-культурному сенсі, а й як спосіб педагогічного впливу на адресата. Обґрунтовано значення впливу батьків на формування особистості майбутніх поколінь на прикладі листів до синів. Досліджено епістолярний жанр як важливий засіб виховання молодого покоління.

Індивідуальний підхід як умова виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку / Косенко В. А. // Наука і освіта 2007. – . № 6-7. – . 91-94. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Висвітлено питання, пов'язані із проблемою виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку із використанням індивідуального підходу.

Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. – № 1. – С. 65-67. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Порушено питання про необхідність формування економічного мислення у дитини із раннього дитинства. Висвітлено значення сімейного виховання дитини стосовно формування у неї ощадності та раціональності у витратах. Надано практичні рекомендації батькам щодо економічного виховання дитини. Акцентовано увагу на забезпеченні ефективності педагогічного впливу на процес формування економічного мислення у початкових класах. Охарактеризовано складові економічного мислення, що є об'єктами формувального впливу педагога: мотиваційну, операційну (інтелектуально-логічну), дієво-практичну.

Любити серцем / М. В. Власюк // Пед. вісн. : наук.-метод. журн. – 2013. – № 4. – С. 39-42. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Висвітлено провідну роль сім'ї у вихованні дітей, наведено визначені у Сімейному кодексі України права та обов'язки батьків щодо виховання та розвитку особистості дитини. На підставі аналізу взаємовідносин батьків і дітей у родині виокремлено та охарактеризовано такі стилі виховання: авторитарний, ліберальний, демократичний. Залежно від обраного стилю виховання в родині формується і батьківський авторитет, який науковці класифікують як істинний і фальшивий. Проаналізовано особливості поведінки батьків, що притаманні кожному із видів авторитету. Зазначено, що лише помірковані та послідовні батьки, які виявляють безумовну любов до дитини, досягають найкращих результатів у її вихованні. Запропоновано правила, яких батьки мають дотримуватися у системі сімейного виховання для створення здорового морально-психологічного клімату з метою формування соціально зрілої особистості.

Оптимізація впливу батьків на **виховання** відповідальності у молодших школярів шестирічного віку / Н. Стаднік // Нова пед. думка. - 2007. - № 2. - С. 44-46. - 4 назв.

Проаналізовано вплив родини на виховання у дітей шестирічного віку відповідальності. Виокремлено специфічні психофізіологічні властивості дітей зазначеного віку. Визначено складові компоненти впливу сімейної

життєдіяльності, зокрема виховання відповідальності. Наведено результати практичного застосування наукової технології - "домашнє завдання", що активізувала сімейне виховання, залучаючи батьків до цілеспрямованих спостережень за своїми дітьми.

Особливості прояву шкільної дезадаптації у нормально розвинених та розумово відсталих підлітків / В. О. Трасковська // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 197-204. - Бібліогр.: 7 назв. - укр.

Розглянуто причини шкільної дезадаптації підлітків та фактори їх соціалізації. До основних причин віднесено проблему сімейного виховання та те, що труднощі у навчанні, спілкуванні та поведінці пізнаються підлітками, переважно через відношення до них вчителів. Сформовано завдання, які необхідно ставити перед школою різних ступенів для вирішення проблеми дезадаптації: діагностувати рівень розвитку класу та соціально-психологічного клімату в ньому, запобігати складанню негативного соціально-психологічного клімату і виникненню конфлікту у класі, допомагати підліткові знайти належне місце в структурі взаємин класу.

Особливості психологічного захисту в системі взаємодії батьків і дітей із затримкою психічного розвитку: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Представлено теоретичний та емпіричний аналіз проблем взаємозв'язку стилів виховання та основних механізмів психологічного захисту у батьків і дітей із затримкою психічного розвитку та інших дорослих членів сім'ї, які мають позитивне і негативне значення для дитини. Встановлено, що засвоєння і переживання дітьми даної категорії доступного спостереженню захисної поведінки батьків не призводить до безпосереднього копіювання відповідних механізмів психологічного захисту, а знаходить своє віддзеркалення у генезисі захисних механізмів іншої якості, що свідчить про складний характер інтеріоризації дітьми батьківського впливу. Зауважено, що на становленні системи психологічного захисту дитини відбиваються захисні особливості всіх категорій дорослих членів сім'ї, але найбільшу роль грає захисна поведінка батьків і негативно значущих дорослих (мова йде про вихователів, які викликають у дитини тривогу, страх, небажання спілкуватися тощо).

Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.Г. Кучерявий. - К. : Наук. думка, 2011. - 464 с. - укр.

Розширено уявлення про зміст освіти та закономірності навчання. Наведено нову класифікацію його методів, таксономію стратегічних цілей уроку й інші дидактичні інновації. В особистісному вимірі розглянуто структуру та зміст національного виховання, моделі громадянської та валеологічної культур, системи професійної орієнтації, а також трудового, екологічного та сімейного виховання. Увагу приділено технології оперативного застосування психолого-педагогічних знань у практичних ситуаціях. Розкрито сутність різних підходів до класифікації педагогічних ситуацій і задач.

Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. / Л. М. Маценко. - К. : ДАКККіМ, 2009. - 147 с. - укр.

Висвітлено проблеми та перспективи розвитку сучасної сім'ї, її функції (матеріально-економічна, житлово-побутова, репродуктивна, комунікативна, виховна, рекреативна, психологічного захисту) та типологію залежно від виконуваних функцій, на основі особливостей спілкування і міжособистісних стосунків, аналізу наслідків впливу на формування соціальних навичок дитини. Розкрито особливості соціальної роботи з проблемними та молодими родинами, взаємодію соціального педагога, школи та сім'ї у вирішенні проблем виховання особистості.

Педагогіка сімейного виховання: теорія і методика : навч. посіб. для студ. пед. ун-тів / уклад.: С. С. Заєць, Т. В. Кравченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Каф. соц. пед. та історії педагогіки. – Умань, 2011. - 127 с. - Бібліогр.: с. 125-127. - укр.

Розглянуто структуру та зміст програми навчальної дисципліни "Педагогіка сімейного виховання". Наведено загальний огляд розвитку сім'ї як соціального інституту в його історичному аспекті. Висвітлено проблеми державної сімейної політики,. Надано загальну характеристику шлюбно-сімейної ситуації в Україні. Розкрито зв'язок сімейної педагогіки з іншими науками. Описано методи, умови та джерела сімейного виховання. Показано роль батьків у формуванні та розвитку особистості дитини. Увагу приділено традиціям сімейного виховання, розкрито його напрями (розумове, моральне, громадське, трудове й естетичне виховання). Розглянуто систему батьківського контролю й особливості материнської любові. Розкрито питання взаємодії сім'ї та школи.

Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей / Рацул А. // Рідна школа 2007. – № 4. – С. 53-56. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Дано оцінку ступені розробленості наукових підходів до стану сімейно-родинного виховання у сучасних умовах. Розкрито зміст понять "сім'я",

“родина ”. Виділено характеристики благополучної та неблагополучної сімей. Розглянуто об'єктивні фактори впливу на благополуччя сімей. Акцентовано увагу на соціальній та економічній функціях сім'ї. Подано класифікацію сімей за десятьма ознаками. Проаналізовано основні умови родинно-сімейного виховання: взаєностосунки в родині; спілкування в сім'ях; методи виховання в сім'ї тощо.

Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2011. – № 3. – С. 163-170. - Бібліогр.: 6 назв. – укр.

Обґрунтовано психолого-педагогічні засади сімейного виховання дітей і молоді. Визначено умови його ефективної організації у сучасній українській родині. Зосереджено увагу на меті сімейного виховання, що спрямована на формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати їй життєві труднощі, перешкоди й негаразди. Наведено перелік причин (проблем), які дозволяють або заважають молодим батькам займатися вихованням власних дітей, а також рекомендації батькам, які допоможуть уникнути значних помилок у навчально-виховному процесі. Наголошено, що, оскільки виховання є головною сферою діяльності старших поколінь, до батьків висуваються такі соціально-психологічні та педагогічні вимоги: почуття високої відповідальності перед людьми за виховання дітей, створення достойних умов для розвитку і виховання дітей та ін.

Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку: автореф. дис.. канд.. пед.. наук / Косарева Оксана Іванівна; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр. 12 назв. – укр.

Проаналізовано природу міжособистісних взаємин батьків і дітей старшого дошкільного віку, їх психолого-педагогічну сутність. Виокремленні істотні характеристики гармонійних батьківсько-дитячих взаємин та особливості їх порушень. Досліджено моделі психолог-педагогічної корекції цих взаємин. Розглянуто умови життя та особливості виховання дітей старшого дошкільного віку в сім'ї, відмінності у позиціях батька і матері щодо їх взаємин з дитиною та особливості поведінки батьків і дітей у конфліктних ситуаціях. Здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку.

Підходи до розуміння сім'ї і факторів сімейного виховання / Кушнір В. // Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – 2009. – № 2. – С. 200-205. – Бібліогр. 4 назв.– укр.

Розглянуто основні характеристики сім'ї як соціально-педагогічної системи. Досліджено життєдіяльність сім'ї, що реалізується через основні її функції. Проаналізовано стилі батьківської поведінки, а також їхні наслідки - формування індивідуальних особливостей дитини, що проявляються у нормальній чи аномальній поведінці.

Позитивний клімат у сім'ї як запорука успішного формування особистості дитини / Н. Максимова, Л. Порох // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. – № 3. – С. 44-49 : фотогр. – Бібліогр.: 5 назв. . – укр.

На прикладі роботи психологічної служби гімназії “Міленіум ” № 318 м. Київ розглянуто проблему впливу особливостей сімейного виховання на формування особистості дитини. Проаналізовано концепції гуманістичної психології, в яких важливе значення в особистісному розвитку дитини відводиться дитячо-батьківським стосункам. За допомогою теорії Е. Ейдемільера обговорено хибні типи виховання – гіперпротекцію, не конгруентність у спілкуванні та альтернуюче виховання. Наголошено на ролі шкільної психологічної служби в профілактиці сімейних негараздів, корекції сімейного виховання та підвищенні рівня психолого-педагогічної грамотності батьків статті розглянуто проблему впливу особливостей сімейного виховання на формування особистості дитини. Проаналізовано концепції гуманістичної психології, в яких важливе значення в особистісному розвитку дитини відводиться дитячо-батьківським стосункам. Наголошено на ролі шкільної психологічної служби у профілактиці сімейних негараздів, корекції сімейного виховання та підвищення рівня психолого-педагогічної грамотності батьків.

Психологічні особливості амбівалентності як чинника розвитку особистості в ранньому юнацькому віці в умовах сім'ї: автореф. дис.. ...канд.. психол. наук / Хабайлюк Валентина Василівна; Нац. Пед.. ун-т ім.. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.

Досліджено сутність, вікові та психологічні особливості прояву амбівалентності як чинника розвитку особистості у ранній юності в умовах сім'ї. Розкрито взаємозв'язки цього психічного явища щодо сімейних стосунків та особистісною амбівалентністю старшокласників. Проаналізовано науково-теоретичні концепції та підходи до вивчення даної проблеми у зарубіжній та вітчизняній психології, розглянуто вікові особливості прояву. Визначено структуру амбівалентності ставлень до сімейних стосунків у ранньому

юнацькому віці (когнітивний, афективний, поведінковий компоненти), критерії її діагностування та рівні прояву. Розроблено та апробовано психокорекційну програму зі зниження амбівалентності особистості в ранній юності в умовах сім'ї через створення психолого-педагогічних умов впливу. На основі аналізу результатів впровадження програми доведено її ефективність та позитивний вплив на особистісне зростання старшокласників.

Психологічні особливості розвитку обдарованої дитини в сім'ї: автореф. дис. ...канд. психол. наук. / Янковчук Марина Миколаївна; НАПН України; Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка. – К, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.

Досліджено ставлення до сімейної освіти студентів-педагогів та спеціалістів галузі освіти в порівнянні з практиками сімейної освіти (батьками дітей, що навчаються екстерном). Показано негативне ставлення педагогів до сімейної освіти в цілому та недовіри до якості сімейної освіти зокрема. Проведено експериментальне дослідження розвитку обдарованих (альтодональних) дітей у сім'ях. Виділено схожі ознаки у розвитку обдарованих дітей, а також деякі відмінності, які можна пояснити індивідуальними особливостями кожної особистості та характером сімейних стосунків. Розглянуто п'ять типів ставлення батьків до факту дитячої обдарованості (негативне, ігноруючи, гіперсоціальне, позитивне і конструктивно-позитивне).

Психологічні особливості формування гендерної моделі поведінки у хлопчиків молодшого шкільного віку за допомогою українських народних казок / Симоненко С. М., Нападовська І. В. // Наука і освіта. – 2008. – № 7. – С. 169-174. – Бібліогр.: 5 назв.. – укр.

Розкрито результати дослідження гендерної самоідентифікації у хлопчиків молодшого шкільного віку, а також формування в них гендерної моделі поведінки за допомогою українських народних казок.

Психологические программы по формированию социально адаптивного поведения подростков / С. И. Хаирова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. – № 3. – С. 184-188. – Библиогр.: 11 назв.– укр.

Обґрунтовано необхідність розробки програм психологічної підготовки людей до ефективного подолання складних життєвих ситуацій та організації життєдіяльності в умовах соціальної напруги. Виділено провідні чинники етнопсихологічного впливу на формування адаптивної поведінки дітей та їх вплив на процес сімейного виховання. Здійснено кроскультурний аналіз феномену адаптивного поведінки і його еволюції від підліткового до старшого

юнацького віку у трьох етнічних групах – українці, кримські татари і росіяни. Показано психологічні особливості структури та змісту батьківського ставлення в сім'ях представників даних етнічних груп. Розроблено комплексну програму з формування та корекції соціально-адаптивної поведінки підлітків під впливом батьківського ставлення. Розкрито соціально-психологічні умови формування батьківської та педагогічної компетентності в задачах соціально-активної адаптивної поведінки.

Рекомендації батькам щодо виховання розумово відсталих дітей у сім'ї / В. В. Постевка // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 155-161. - Бібліогр.: 6 назв. - укр.

Висвітлено основні аспекти проблеми виховання розумово відсталого дитини у сім'ї. Наведено рекомендації та правила сімейного виховання, які відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини. Підсумовано, що сімейне виховання - процес досить складний. Недосвідченість батьків, їх намагання спиратися виключно на власний досвід, брак певних педагогічних знань і навичок призводить до серйозних помилок, тому однією з важливих передумов виховання у сім'ї є підвищення педагогічної культури батьків.

Роль сімейного виховання у формуванні особистості / Фатєєва К. В. // Херсон. держ.

ун-т: зб. наук. пр.– 2009. – № 52. – С. 209-213. – Бібліогр.: 15 назв. – укр..

Визначено роль сімейного виховання у формуванні особистості за допомогою педагогіки сімейного виховання (підструктури народної педагогіки) як молоді педагогічної дисципліни.

Сімейне виховання у реформаторській педагогіці: проблеми розвитку та перспективи впровадження в Україні / М. І. Клим // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 7, ч. 2. - С. 98-106. - Бібліогр.: 14 назв. - укр.

Проаналізовано потенціал реформаторської педагогіки у контексті впровадження її ідей в сучасну українську систему виховання. Розглянуто педагогіку авторитарну, педагогіку не насилля та педагогіку необхідності, як таких, що мають спільні корені зародження, ідентичні розвитку, але вкрай неподібне застосування на практиці. Розкрито роль тестів, розрахованих на визначення змін дитячого розвитку, корисних для організації сімейного виховання, адже вони стали вирішальними у формуванні течії - педагогіка особистості. Окреслено тенденції розвитку антропософії, педагогіки культури в Україні. Підкреслено нагальну необхідність і значення досконалішого вирішення цих проблем за рахунок відкриття мережі антропософських сімейних

центрів, розширене впровадження навчальних курсів згідно з "Декларацією прав культури".

Сімейні традиції у формування моральних цінностей старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Вечерок Тетяна Василівна ; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ,. 2006. – 20 с. – Бібліогр.:9 назв.– укр.

Досліджено актуальну проблему сучасної педагогічної науки – використанню сімейних традицій у процесі формування моральних цінностей учнів старших класів. На основі аналізу теорії та практики морального виховання старшокласників визначено теоретичні засади даного процесу. Розроблено положення, що характеризують найбільш важливі аспекти змісту сімейних традицій, що впливають на моральну свідомість старшокласників, та їх основні функції. Визначено основні критерії, показники та рівні сформованості моральних цінностей учнів старшої школи. Вивчено особливості впливу сімейних традицій на становлення моральних цінностей учнів старшого шкільного віку.

Стиль сімейного виховання як чинник формування адаптивних можливостей дитини: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Шльонська Оксана Олександрівна. – Хмельницький, 2012. – 20 с.. – Бібліогр.:9 назв. – укр.

Визначено напрями та підходи до дослідження психологічного змісту адаптивних можливостей дитини, впливу сімейного виховання на їх формування, методів корекції дезадаптації дитини та дезадаптогенних стилів сімейного виховання. Виявлено психологічні причини порушення процесу формування адаптивних можливостей дитини, зокрема у період підліткової кризи та впливу батьківського ставлення в цей період на адаптацію дитини. Розроблено програму психологічної допомоги дезадаптованим підліткам та їхнім батькам з використанням методу кататимно-імагінативної психотерапії, результати реалізації якої виявили їх ефективність.

Теоретичні засади формування відповідальності як ціннісної якості в учнів старшого шкільного віку / Голова Н. І. // Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр. – 2009р. № 54.– С. 133-138 . Бібліогр.: 11 назв – укр.

Розглянуто й обґрунтовано теоретичні засади формування відповідальності в учнів старшого шкільного віку. У рамках існуючих концепцій щодо педагогічного впливу на формування тих чи інших якостей, у тому числі і відповідальності, розглянуто три базові моделі виховання: директивну, прихованого впливу та сприяння.

Традиційні та інтерактивні методи виховання дітей молодшого шкільного віку в сучасній сім'ї / Л. Мельничук // Нова пед. думка. - 2009. - № 4. – С. 130-133. – 4 назв. – укр.

Висвітлено стан вивчення питання, соціально-психологічні особливості та специфіку використання методів сімейного виховання (МСВ). Традиційні МСВ класифіковано за групами: методи усвідомлення сімейних цінностей (бесіда, розповідь, навіювання, переконання), метод організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки (тренування, доручення, вимога, примушення), методи стимулювання діяльності та поведінки (довіра, докір, благословення, осуд, заохочення, покарання). Зазначено, що сьогодні (за вимог особистісно зорієнтованого підходу) від батьків очікується новий підхід до технології реалізації концепції сімейного виховання, очікується апробація інноваційних технологій, одною з яких є моделювання інтерактивних форм і методів сімейного виховання. Розроблено таку класифікацію інтерактивних форм виховання: імітаційні (методи діалогічної взаємодії), пізнавальні ("мозкова атака", творчий аналіз результатів спільної діяльності, ігрові ситуації), мотиваційні (діалоги між дітьми та батьками, у яких кожний визначає власну позицію щодо розподілу сімейних обов'язків, наприклад, "Мої очікування від тата (мами)", "Самооцінка"), регулятивні (розподіл обов'язків у сім'ї, встановлення правил саморегуляції дитини). Акцентовано, що проблема сімейного виховання потребує подальшої розробки, здійснення спеціального всеобучу батьків з метою підвищення їх педагогічної компетенції тощо.

Традиции трудового воспитания в крымскотатарской семье / М. Іванникова // Молодь і ринок : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 7. - С. 159-163. - Библиогр.: 6 назв. . – рус.

Розглянуто традиції трудового виховання у кримськотатарській родинній педагогіці через залучення дітей до труду дорослих. Відображено ранню диференціацію виховання дівчат та хлопців відповідно до різних соціальних ролей, поступовість залучення дітей до ремесел методом педагогічної допомоги. Акцентовано увагу на значенні навчання трудовим умінням та навичкам у формуванні моральних якостей, розумових здібностей, економічних рис характеру. Висвітлено роль сім'ї у практичній підготовці дітей до самостійного життя, з урахуванням приналежності до певної соціальної групи.

Чинники впливу на рівень підготовленості молоді до створення сім'ї / Т. Левицька // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2009. - № 4. - С. 181-189. - Библиогр.: 12 назв. - укр.

Розкрито теоретичні аспекти розвитку психологічної готовності молоді до створення сім'ї. Акцентовано увагу на важливості і необхідності вирішення цієї проблеми шляхом посилення сімейного виховання, навчання молоді створювати нормальні психолого-педагогічні й емоційно-моральні умови для майбутнього повноцінного сімейного життя, виховання дітей. Відмічено основні завдання із розвитку психологічної готовності молоді до вступу в шлюб: підвищення відповідальності за шлюбне і сімейне життя, розвиток психологічної компетентності у сімейно-шлюбній взаємодії, надання інформації про особисту гігієну, висвітлення питань раціонального ведення домашнього господарства. Знання суб'єктивних та об'єктивних чинників психологічної готовності молоді до створення сім'ї допоможуть уникнути помилкових рішень у виборі шлюбного партнера та позбавить проблем у плануванні та організації сімейного життя.

Шкільно-сімейне виховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [Текст] / В. І. Сипченко // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. – Т. 2. – С. 103-109. – укр.

Досліджено проблему відродження родинних виховних звичаїв в сучасному українському суспільстві. Відображено актуальність теоретичних розробок та практичного досвіду В. О. Сухомлинського в зазначеному контексті. Вказано на дослідження педагога присвячені шкільно-сімейному вихованню, що були здійснені крізь призму єдності роботи школи та сім'ї, їх впливу на духовно-моральний, громадсько-патріотичний розвиток особистості. Зауважено, що одним із важливих компонентів педагогічної культури батьків є єдність педагогічних вимог з боку батьків і вчителів. Висвітлено провідні завдання родинно-сімейного виховання та співвіднесено їх із задачами шкільно-сімейного виховання.

Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розкрито питання посилення уваги до гендерної проблематики. Визначено про актуалізацію «чоловічого питання» у сучасній педагогіці, особливо, що стосується проблем виховання у сім'ї. Висвітлено роль батька в сімейному вихованні. Враховано різницю між вихованням материнським і батьківським (у вузькому значенні слова). Виявлено традиції використання листів не лише в

соціально-культурному сенсі, а й як спосіб педагогічного впливу на адресата. Обґрунтовано значення впливу батьків на формування особистості майбутніх поколінь на прикладі листів до синів. Досліджено епістолярний жанр як важливий засіб виховання молодого покоління.

Розділ III. СІМ'Я ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ

Виховання духовної культури дітей дошкільного віку в сім'ї / О. С. Монке // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 1/2 (Психологія і педагогіка.) - С. 185-189. - Бібліогр.: 13 назв. – укр.

На основі аналізу наукових праць з проблеми формування духовної культури дітей дошкільного віку конкретизовано його сутність, процесуальні характеристики, виділено його аксіологічну та когнітивну спрямованість. Підкреслено вплив сімейного виховання на становлення духовності дітей та деструктивні аспекти конфлікту цінностей, який порушує взаємодію в сім'ї. Виділено рівні духовності. Названо основні завдання сімейного виховання: формування первісних основ, акумуляція досвіду міжособистісного спілкування. Виокремлено основні умови, що впливають на формування гармонійного виховання у сім'ї: прагнення сформувати в собі духовно-моральну культуру, яку вони хочуть виховати у дітей; наявність цілісної моделі процесу сімейного виховання, побудованої на основі взаємодії ефективних засобів духовного виховання; розуміння і терпимість дорослих у взаємодії з дітьми; створення культурної, психологічної та духовної атмосфери в родинному просторі.

Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. - № 1. - С. 65-67. - Бібліогр.: 10 назв.- укр.

Порушено питання про необхідність формування економічного мислення у дитини із раннього дитинства. Висвітлено значення сімейного виховання дитини стосовно формування у неї ощадності та раціональності у витратах. Надано практичні рекомендації батькам щодо економічного виховання дитини. Акцентовано увагу на забезпеченні ефективності педагогічного впливу на процес формування економічного мислення у початкових класах. Охарактеризовано складові економічного мислення, що є об'єктами формувального впливу педагога: мотиваційну, операційну (інтелектуально-логічну), дієво-практичну.

Культура сімейного дозвілля як соціально-педагогічний феномен / Петрова І. // Рідна школа. – 2007.– № 7-8. – С.: 19-22 .– Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Проаналізовано наукову літературу з проблем сім'ї. Розкрито особливості сімейного дозвілля. Обґрунтовано поняття дозвілля як соціально-педагогічного

феномену. Охарактеризовано специфічні функції сімейного дозвілля, серед яких найважливішими є: виховна, комунікативна, ціннісно-орієнтаційна, рекреаційна, творча. Визначено чотири рівні культури сімейного дозвілля: пасивний відпочинок, розважальне дозвілля, пізнавальне дозвілля, творче дозвілля. Окреслено внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на організацію та змістовність сімейного дозвілля. Розглянуто класифікацію українських сімей у контексті духовного виховання дітей. Зосереджено увагу на співпраці сім'ї з соціально-культурними закладами (клубами, парками, музеями, бібліотеками, культурно-спортивними центрами, туристичними комплексами).

Погляди Пантелеймона Куліша на соціальне виховання / О. О. Кравченко // Педагогіка і психологія. - 2010. - № 2. - С. 141-149. - Бібліогр.: 10 назв. - укр.

Розглянуто педагогічні погляди П. Куліша на становлення особистості, яке відбувається під впливом конкретних соціокультурних умов, природних, географічних, соціально-побутових, національно-народних чинників, зрештою - під впливом найближчого оточення індивіда. Особливу увагу педагог надавав дошкільному вихованню, що забезпечує загальний розвиток і є фундаментом для набуття спеціальних знань і навичок з різних видів діяльності. Відзначено, що школа - один із основних інститутів соціалізації особистості, тому метою навчально-виховного процесу має бути розвиток розумових задатків дитини, створення сприятливих умов для входження її в соціум та пристосування до навколишнього середовища, формування національної свідомості. Враховуючи особливості сімейного й шкільного виховання, П. О. Куліш наголошував на потребі їх тісного взаємозв'язку.

Проблема виховання поведінки дітей дошкільного віку в соціальному середовищі / Карнаух Л. П. // Херсон. Держ. ун-т: зб. наук. пр. - 2011. - № 58(1). - С. 141-145. - Бібліогр.: 10 назв. - укр.

Висвітлено підходи науковців щодо проблеми виховання поведінки дошкільників у соціальному середовищі. Проаналізовано зарубіжні і вітчизняні теорії поведінки, що визначають механізми виховання стереотипів поведінки особистості у період дошкільного дитинства.

Психологические программы по формированию социально адаптивного поведения подростков / С. И. Хаирова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 3. - С. 184-188. - Библиогр.: 11 назв. - рус.

Обґрунтовано необхідність розробки програм психологічної підготовки людей до ефективного подолання складних життєвих ситуацій та організації

життєдіяльності в умовах соціальної напруги. Виділено провідні чинники етнопсихологічного впливу на формування адаптивної поведінки дітей та їх вплив на процес сімейного виховання. Здійснено кросскультурний аналіз феномену адаптивної поведінки і її еволюції від підліткового до старшого юнацького віку в трьох етнічних групах – українці, кримські татари і росіяни. Показано психологічні особливості структури та змісту батьківського ставлення у сім'ях представників даних етнічних груп. Розроблено комплексну програму з формування та корекції соціально-адаптивної поведінки підлітків під впливом батьківського ставлення. Розкрито соціально-психологічні умови формування батьківської та педагогічної компетентності в задачах соціально-активної адаптивної поведінки.

Сімейне виховання як соціально-педагогічна проблема / С. Коношенко // Педагогіка і психологія проф. освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 169-174. - Бібліогр.: 5 назв. . – укр..

Виявлено загострення проблем у сфері сімейного виховання та потребу їх своєчасного розв'язання. Розкрито особливості процесу сімейного виховання і методи роботи соціального педагога по налагодженню виховання дитини в сім'ї. Зауважено основні завдання сімейного виховання. Наведено групи методів роботи соціального педагога щодо налагодження процесу сімейного виховання, що оптимально спрацьовують у взаємодії та комплексному застосуванні. Підкреслено важливість здійснення спеціального всеобучу батьків із метою підвищення їх педагогічної компетентності з проблем виховання дітей у сім'ї та вдосконалення форм і методів взаємодії виховних зусиль школи, сім'ї і громадськості.

Сімейні традиції у формування моральних цінностей старшокласників: автореф. дис. ... канд.\ пед.. наук: 13.00.07 / Вечерок Тетяна Василівна ; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ,. 2006. – 20 с. – Бібліогр.:9 назв.– укр.

Досліджено актуальну проблему сучасної педагогічної науки – використанню сімейних традицій у процесі формування моральних цінностей учнів старших класів. На основі аналізу теорії та практики морального виховання старшокласників визначено теоретичні засади даного процесу. Розроблено положення, що характеризують найбільш важливі аспекти змісту сімейних традицій, що впливають на моральну свідомість старшокласників, та їх основні функції. Визначено основні критерії, показники та рівні сформованості моральних цінностей учнів старшої школи. Вивчено особливості впливу сімейних традицій на становлення моральних цінностей учнів старшого шкільного віку.

Соціально-педагогічна робота з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, в умовах реабілітаційного центру :авторєф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Грабовенко Наталія Валеріївна; Ін-т прблем виховання АПН України. – К., 2008. – 20 с. –Бібліогр.:7 назв.–укр..

Виокремлено типи сімей з дітьми з обмеженими можливостями. Проаналізовано результати експериментальної роботи в цих сім'ях. Визначено принцип пріоритетності сімейного виховання дитини з обмеженими фізичними можливостями: принцип комплексного підходу, тобто використання різних видів і моделей соціально-педагогічної роботи із сім'єю; принцип реалістичності, що базується в постановці адекватних цілей роботи з опорою на дійсно існуючі ресурси сім'ї, самої дитини. Розроблено типологію сімей з дітьми з обмеженими фізичними можливостями за інтегральним показником психолого-педагогічної адаптації сім'ї до проблем інвалідності дитини та рівнів його сформованості. Зауважено, що складовими цього показника є : педагогічна культура батьків; їх сімейна адаптація до проблем інвалідності дитини; психологічний клімат сім'ї: готовність сім'ї співпрацювати із соціальним педагогом. Відмічено, що запропоновану модель соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, запроваджено в роботу реабілітаційних центрів.

Соціально-педагогічні засади формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини: авторєф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Шевченко Наталія Юріївна; Луган. нац. пед.. ун-т ім.. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – 20 с.– Бібліогр.:8 назв. – укр.

Розкрито сутність та виявлено особливості формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини. Визначено відповідні знання , якості та вміння батьків, необхідні для реалізації прав дитини в сім'ї. Обґрунтовано зміст просвітницької роботи з батьками щодо формування усвідомленого ставлення до прав дитини. Висвітлено компоненти його сформованості (когнітивний, емоційно-мотиваційний, поведінковий). Розроблено та експериментально перевірено соціально-педагогічні засади цієї діяльності. Відмічено, що процес формування свідомого відношення до прав дитини стає більш ефективним при використанні активних методів навчання, таких як ігрове проектування, аналіз конкретних ситуацій, творчих завдань, сюжетно-рольових ігор тощо.

РОЗДІЛ ІV СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Вплив культурних традицій на виховання дітей в японській сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Зброєва Наталія Борисівна; Чернігів. Нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Розкрито філософсько-етичні та релігійні засади традицій сімейного виховання в Японії. Проаналізовано становлення й розвиток японської сім'ї. Визначено й обґрунтовано етапи її розвитку в контексті впливу культурних традицій на сімейне виховання дітей, починаючи з III ст. до н. е. – до початку XXI ст. Схарактеризовано форми і зміст традицій в історико-культурній виховній практиці японської сім'ї: патріархальність, групизм, педоцентризм, релігійні ритуали, особливе відношення до праці, природи, принципи здорового способу життя тощо. Висвітлено використання культурних традицій як засобу реалізації виховної функції сучасної японської сім'ї. Сформульовано рекомендації щодо можливостей творчого використання позитивного японського досвіду у практиці українського сімейного виховання.

Гендерне виховання дівчат-підлітків у Великій Британії [Текст] / Зубілевич Марина Іванівна ; Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2007. – 211 арк. – Бібліогр.: 75 ід. 177-201. – укр.

Здійснено теоретичний аналіз системо утворюючих компонентів педагогічного керівництва процесом соціалізації особистості дівчини-підлітка у Великій Британії. Подано історико-генетичний аналіз становлення і розвитку гендерного виховання дівчат в сім'ях з різних верств населення. Підкреслено, що з середини XIX століття держава почала поступово втручатися в приватні стосунки між батьками і дітьми, беручи на себе відповідальність за виховання дівчат. Зауважено, що батьки відігравали керівну роль у процесі соціалізації, намагаючись застерегти дівчат від помилок і небезпек, ознайомити їх з правилами поведінки, прищепити дівчатам любов до прекрасного: до природи, мистецтва, самої людини. Подано перелік типів шкіл для дівчат та таблицю періодизації розвитку гендерної політики в шкільній освіті Великої Британії. Констатовано, що проведене дослідження дозволяє позитивно оцінити систему гендерного виховання у Великій Британії й може бути запропоноване вітчизняним педагогам як змістовий зарубіжний досвід у сфері педагогіки гендера.

Питання сімейного виховання американців у XVII - XVIII ст. / Якушко Н. М. // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. – 2011. – № 30. – С. 162-168. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Розглянуто традиції американської сім'ї у колоніальний період та період розвитку капіталістичних відносин, виявлено вплив пуританських та буржуазних цінностей на сімейне виховання американців, сформульовано висновки, які сприяють змінам у масовій свідомості українського суспільства, по-новому поставлять проблеми сім'ї та шлюбу, а також сприятимуть підвищенню ефективності розв'язання проблем сімейної політики українців.

Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Безлюдний Олександр Іванович ; Уманський держ. пед.. ун-т ім. П. Тичини. – Черкаси: [Б. в.], 2013. – 40 с. – Бібліогр.: 36 назв. – укр.

Досліджено історичні традиції розвитку інституту сім'ї в США та Україні. З'ясовано сутність сім'ї та її основні функції в аналізованих державах. Окреслено соціально-демографічні аспекти життєдіяльності сім'ї в американському і українському суспільствах. Розглянуто сутність сімейного виховання в родині та виокремлено чинники, які впливають на характер його реалізації. Проаналізовано законодавчу базу США й України щодо підтримки сім'ї та сімейного виховання. Розглянуто психолого-педагогічні концепції сімейного виховання, що набули поширення в США та Україні. Описано зміст, методи, засоби сімейного виховання та роль батьків і їхній виховний вплив на дитину. На основі порівняльного аналізу схарактеризовано особливості виховання дітей у дисфункціональній сім'ї. Деталізовано сутність прийомної сім'ї і специфіку виховання в ній дітей у кожній із країн. Висвітлено провідні напрями соціально-педагогічної роботи з удосконалення допомоги батькам у вихованні дітей у США та Україні. Досліджено тенденції, характерні для сімейного виховання в названих державах. Констатовано, що поданий матеріал може бути застосований у вітчизняній педагогічній теорії і практиці для поліпшення процесу сімейного виховання, переведення його на рівень сучасних вимог.

Традиції народного виховання в сімейній педагогіці Шотландії : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Воронцова Тетяна Юріївна; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2012. – 20 с. – Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Проаналізовано сутність і досвід традицій народного виховання в сімейній педагогіці Шотландії як педагогічного явища. Відмічено, що ця країна має значні досягнення й усталені традиції сімейного виховання, прищеплення молодому поколінню перевірених життєвою практикою етико-моральних якостей, побудованих на основі засвоєння національних і загальнолюдських цінностей. Визначено специфіку сучасної шотландської сім'ї, принципи, форми та функції

сімейного виховання. Зауважено, що основним принципом шотландської сімейної педагогіки є гуманістичне відношення до дитини як до рівноправного суб'єкта виховання, взаємоповага і довіра. Розглянуто основні напрями та методи сімейного виховання шотландців на сучасному етапі. Висвітлено застосування різноманітних форм педагогічної освіти батьків, яка перманентно розвивається за підтримки уряду Шотландії. Узагальнено досвід співпраці батьків і педагогів у вихованні молодого покоління. Подано порівняльну характеристику систем сімейного виховання в Шотландії та в Україні. Виявлено й рекомендовано для використання в сімейному вихованні України найбільш перспективні форми, методи і засоби виховання дітей, що позитивно зарекомендували себе в Шотландії.

Основні форми родинного виховання канадських українців / Л. М. Біленкова // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. --2010. – Вип. 28. – С. 225-231. – Бібліогр.: 7 назв. - укр.

Розкрито смисл основних форм сімейного виховання українців Канади. Проаналізовано проблему формування особистості українця за умов діаспори. Узагальнено найбільш поширені й ефективні форми родинного виховання, апробовані багатовіковою практикою українського народу: спільні молитви, читання дитячої художньої літератури, відвідування мистецьких імпрез, спільне проведення дозвілля, особистий приклад батьків, залучення дітей до посильної для їх віку господарської діяльності.

Формування "вседозвільної" виховної ідеології у США у 40-50-ті рр. ХХ ст. / С. В. Івасішина // Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. - 2010. - Вип. 36. - С. 143-150. - Бібліогр.: 17 назв. – укр.

Досліджено питання формування "вседозвільної" виховної ідеології у США у 40-50-ті роках ХХ століття, її впливу на розвиток сімейного виховання і просвіти батьків дітей дошкільного віку в цей період. Виявлено, що панування "вседозвільної" ідеології у вихованні стимулювало виникнення і активне розповсюдження серед американських батьків методу "природного батьківства", суть якого полягала в уважному спостереженні за комунікативними знаками новонароджених і прагненні максимального задоволення їх емоційних і фізичних потреб. Зроблено висновок, що підняття дитини з її бажаннями понад потребами і бажаннями самої сім'ї вплинуло на зростання цінності дитини в американській родині, а з другого боку призвело до усе більшого вкорінення "вседозвільної" виховної ідеології, що на довгі роки закріпило її у свідомості американських батьків у якості правильного виховання

ГЛОСАРІЙ

Авторитарна сім'я передбачає підпорядкування одного члена подружньої пари іншому.

Альтруїстична сім'я ґрунтується на свідомому визнанні кожним членом родини відповідальності за добробут інших. Поведінка членів сім'ї часто йде врозріз з власними потребами і запитами – за принципом "жити для інших".

Антипедагогічні сім'ї характеризуються аморальними умовами виховання дітей. У таких сім'ях панує дух неповаги до правил моралі та вимог законів. Батьки своєю поведінкою (пияцтво, злодійство, розпуста тощо) створюють в сім'ї антипедагогічну обстановку, намагаються виправдати відхилення від норм поведінки у своїх дітей, протиставляють вимогам школи свої сімейні вимоги.

Благополучна сім'я – сім'я з високим рівнем внутрісімейної моральності, духовності, координації та кооперації, взаємної підтримки та взаємодопомоги, з раціональними способами вирішення сімейних проблем. Благополучна сім'я – міцна своїми внутрішніми зв'язками, високим рівнем координації. У такій сім'ї існують взаєморозуміння, взаємна повага між усіма її членами, позитивна моральна атмосфера, спільність поглядів на більшість сфер духовного життя, врахування у сімейному житті інтересів кожного, душевних переживань, психологічна взаємна підтримка, трудова співдружність, задоволення почуття власної гідності, своєї значущості, взаємна довіра, доброта, чуйність, раціональні способи розв'язання всіх сімейних проблем, розуміння завдань сімейного виховання та ін.

Виховна функція сім'ї полягає у передачі дітям дорослими членами сім'ї соціального досвіду.

Виховуючі ситуації – це спеціально організовані педагогічні умови з метою виявлення чи формування системи відповідних ставлень.

Віддалена сім'я – це родина, яка проживає у важкодоступному, віддаленому районі.

Відкрита сім'я – особистісна спрямованість не обмежується лише колом родинних інтересів та цілей. Члени сім'ї включені в різні соціальні зв'язки. Специфікою відкритої сім'ї є прагнення до нових контактів.

Гнучка сім'я характеризується здатністю швидко переорієнтовуватися, якщо цього вимагають нові умови життя.

Гра – це один з видів діяльності дітей, який виник історично і полягає у відтворенні дій дорослих і відносин між ними.

Девіантні родини – це родини алкоголіків, наркоманів, правопорушників.

Демократична сім'я – це сім'я, для якої характерна або рівноправність усіх членів родини в прийнятті рішень, або функціональний розподіл влади: в одних

сферах життя головну роль відіграє чоловік, в інших – жінка, у третіх – хтось з батьків подружжя чи старші діти.

Дистантні сім'ї – оформлені юридично, але чоловік і дружина проживають окремо, в різних містах, а іноді – в різних країнах.

Діагностична функція соціального педагога в роботі з родиною – це вивчення особливостей родини, мікроклімату, кола спілкування, умов життя, виявлення проблем.

Єдиновладна (авторитарна) сім'я – влада зосереджена в руках когось одного – чоловіка чи дружини. Згідно з цим найважливіші рішення приймаються тільки зі схвалення цього члена родини.

Житлово-побутова функція сім'ї – це забезпечення сім'ї житлом, ведення домашнього господарства, організація домашнього побуту.

Закрита сім'я є комунікативно самодостатньою. Кількість позасімейних соціальних контактів у них надто обмежена, і, як правило, вони не прагнуть до їх розширення. Головне – це твоя сім'я і родинні зв'язки, а все інше – тло, на якому проходить життя. Власна сім'я посідає перше місце в ієрархії родинних цінностей.

Заохочення – це спосіб вираження суспільної позитивної оцінки поведінки і діяльності окремої особистості чи колективу.

Зовні благополучні сім'ї допускають серйозні помилки, прорахунки в системі сімейного виховання внаслідок невміння будувати правильні взаємини між членами сім'ї, низької педагогічної культури та неосвіченості батьків.

Інертна сім'я – консервативна щодо переоцінки й зміни вже усталених стандартів поведінки.

Класифікація методів – це чітка система виховних впливів, інструментарій вихователя, за допомогою якого можна здійснювати формування особистості.

Комунікативна функція сім'ї передбачає створення сприятливого сімейного мікроклімату, необхідного для психічно-емоційного відтворення сил членів сім'ї, в нутрісімейного спілкування подружжя, батьків і дітей, сім'ї та оточуючого мікро- і макросередовища, а також її спілкування з духовними та інтелектуальними надбаннями суспільства (засоби масової інформації, література, мистецтво тощо).

Конфліктні сім'ї виникають внаслідок відсутності у взаємостосунках між батьками взаєморозуміння, взаємодопомоги, щирості, морально-емоційної вихованості. В цих сім'ях панують грубість, чвари, взаємні погрози та образи. Проблеми виникають як результат суперечливих потреб подружжя, фінансових незгод і т.п. Накопичуються проблеми та досвід їх деструктивного вирішення. Виникає стійке незадоволення, що призводить до сімейної кризи.

Корпоративна (прагматична) сім'я – спілкування здійснюється на договірних, корпоративних засадах. У такій сім'ї кожний виконує покладені на нього обов'язки лише за умов, якщо інші виконують свої. Як правило, здійснюється жорсткий контроль за поведінкою кожного члена сім'ї, налагоджено систему позитивних і негативних санкцій для заохочення виконання рольових обов'язків.

Маргінальна сім'я – з алкогольною, наркотичною залежністю, сексуальною деморалізацією.

Матеріально-економічну функцію сім'ї становлять її бюджет, організація споживчої діяльності, участь у суспільному виробництві, здобуття професії, відновлення втрачених на виробництві сил.

Метод виховання – це найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим виховним цілям.

Молода сім'я – це мала соціальна група, у якій вік чоловіка та дружини не перевищує 30 років. Формується на визнанні юридичної форми шлюбу або співжиття на підставі взаємної довіри. Здійснює життєдіяльність на основі спільного побуту, матеріально-економічної взаємодопомоги, народження і виховання дітей.

Навіювання (сугестія) – це психологічний вплив однієї особи на іншу чи на групу, розрахований на безперечне сприйняття слів, думок і волі, методи привчання і тренування – організацію планомірного і регулярного виконання дітьми певних дій з метою їх перетворення на звичні форми суспільної поведінки.

Неблагополучні сім'ї – це сім'ї, які повністю або частково втратили свої виховні можливості через ті чи інші причини. В результаті цього в них складаються несприятливі умови для виховання дитини.

Неповна сім'я – це сім'я, у якій дитина виховується одним з батьків, переважно матір'ю.

Нестандартна дитина – це дитина, яка зазнала насильства – фізичного, психічного чи сексуального.

Нуклеарна сім'я – це сім'я з дітьми або без дітей, яка проживає окремо від батьків та інших родичів.

Однорідна сім'я складається з представників однакових соціальних прошарків – робітничі сім'ї, інтелігентів, вчених і т.д.

Організаторська функція соціального педагога в роботі з родиною – це забезпечення культурної, спортивно-оздоровчої діяльності сім'ї, технічної і художньої творчості для родин.

Організаційно-комунікативна функція соціального педагога в роботі з родиною – це психолого-педагогічна освіта батьків щодо набуття комунікативних умінь.

Педагогічна вимога – це метод педагогічного впливу, за допомогою якого педагог викликає і стимулює (чи припиняє і гальмує) ті чи інші дії дітей, виявлення у них певних якостей.

Педагогічно неспроможні – сім'ї, в яких батьки намагаються виявити певну активність у вихованні дітей, проте роблять це невміло, їх виховний вплив непослідовний, педагогічно необґрунтований. Найчастіше вони керуються власним досвідом, якого набули, коли свого часу їх виховували батьки (авторитарний стиль, обмеження свободи, погрози і покарання або всездозволеність, потурання примхам).

Педагогічно пасивні – сім'ї, які не виявляють особливої активності у вихованні дітей, тобто педагогічно пасивні. Вони з об'єктивних (хвороба, зайнятість, часта відсутність) або суб'єктивних (відсутність єдиної точки зору щодо виховання, розлад між батьками, часті конфлікти та ін.) причин не можуть належним чином виховувати дітей. У таких сім'ях стосунки між батьками напружені, конфліктні. За сімейними негараздами вони не знаходять часу для виховання дітей, втрачають контроль за ними.

Переконання – це вплив на розум і почуття людини чи групи, який охоплює раціональну і емоційну сторони, формує погляди.

Покарання – це вплив на особистість, який виражає осуд її дій і вчинків, що суперечать нормам суспільної поведінки.

Правозахисна функція соціального педагога в роботі з родиною – це підтримка родин у захисті їх прав, інтересів, отримання соціальних гарантій, пільг.

Проблемні сім'ї – це сім'ї, які мають проблеми у сімейному вихованні, за особливостями своєї життєдіяльності потребують соціальної підтримки, допомоги, реабілітації. До проблемних відносять неблагополучні, багатодітні, студентські сім'ї, мігрантів та біженців, з дітьми або батьками інвалідами, з нестандартною дитиною, бідні і малозабезпечені, самотніх і неповнолітніх матерів.

Прогнозування – це передбачення на перспективу, яке виражається в проектуванні, моделюванні, плануванні виховного впливу. Основа методу прогнозування – методика перспективних ліній А.С. Макаренка.

Прогностична функція соціального педагога в роботі з родиною – це прогнозування та моделювання на основі здійсненої діагностики процесу розвитку родини, виховання в ній дітей.

Програма допомоги родині складається соціальним педагогом на основі результатів соціальної діагностики і включає рекомендації щодо виховання дітей, організації догляду за ними, оформлення опікунства, усиновлення, захисту дітей, турботи про дітей з відхиленнями в розумовому і фізичному розвитку, організації дозвілля, підвищення освітнього і культурного рівня батьків, відродження народних традицій, зміцнення духовних зв'язків між членами родини, пропаганду здорового способу життя.

Профілактична функція соціального педагога в роботі з родиною – це попередження і подолання негативних явищ в сім'ї, профілактика девіантної поведінки.

Психогігієнічна функція сім'ї полягає в забезпеченні почуття стабільності, безпеки, емоційної рівноваги, а також умов для розвитку особистості своїх членів.

Психологічний клімат сім'ї – це стійкий емоційний настрій, результат особливостей і якості взаємовідносин її членів. Психологічний клімат сім'ї може змінюватись і залежати від самих членів сім'ї. Він може бути сприятливим, несприятливим (конфлікти, сварки, знервованість), суперечливим (чи то повна злагода, чи то сварки).

Рекреативна функція сім'ї – це організація вільного часу та відпочинку сім'ї. Рекреативна діяльність сім'ї здійснюється в будні й вихідні дні, а також під час відпустки.

Репродуктивна (демографічна) функція сім'ї полягає у відтворенні життя, продовженні людського роду, тобто в народженні дітей. Мається на увазі відтворення не тільки кількісне, а й якісне (народження фізично і психічно здорового покоління, без біологічних і психічних аномалій).

Сім'ї зі зведеними дітьми – це сім'ї, в яких чоловік або дружина (чи обидва) мали дітей до вступу в шлюб.

Сімейна психотерапія – діяльність профілактичного, лікувального, реабілітаційного характеру, спрямована на членів сім'ї з метою діагностики порушень її життєдіяльності, профілактики і подолання сімейних конфліктів, кризових ситуацій, врегулювання подружніх стосунків, стосунків між усіма членами сім'ї, нормального її функціонування, впливу на нервово-психічне і соматичне здоров'я всіх членів сім'ї, психологічного коригування нервово-психічних розладів, суїцидів, реабілітації хворих на алкоголізм, наркоманію тощо.

Сім'ї "групи ризику" – це малозабезпечені, багатодітні, з дітьми і батьками інвалідами та неповні сім'ї.

Сім'ї зі специфічними проблемами – це сім'ї з психічними та фізичними захворюваннями; правопорушників; алкоголіків, наркоманів; з захворюваннями на СНЩ; зі схильністю до суїциду; інвалідів.

Сім'я – мала соціальна група, що складається з поєднаних шлюбом чоловіка та жінки, їхніх дітей (власних або усиновлених), інших осіб, пов'язаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів. Сім'я здійснює життєдіяльність на основі спільного побуту, економічного, морально-психологічного укладу, виховання дітей, взаємної відповідальності.

Сім'я багатодітна – сім'я, в якій виховується троє і більше дітей віком до 16 років. У дітей з таких сімей формується почуття взаємодопомоги, дружби, поваги до людей. Соціальні служби постійно надають різні види соціальної, матеріальної допомоги багатодітним сім'ям, здійснюють соціальний патронаж, соціальну профілактику та реабілітацію.

Соціальна діагностика – це вивчення соціальним педагогом сімейних взаємин за допомогою анкет; встановлення, до якого типу відноситься родина, як вона виконує свої функції; проведення бесіди з членами сім'ї; відвідування родини вдома; складання соціального паспорта сім'ї.

Соціальна допомога має на меті надання різноманітних соціальних послуг сім'ї в умовах конкретного суспільства, конкретної ситуації. Ці послуги сприятимуть формуванню у сім'ї нормальної життєдіяльності. Соціальні послуги можуть мати інформаційний, консультативний характер, метою їх є надання психолого-педагогічної, правової, соціально-медичної, матеріальної підтримки сім'ям.

Соціальна профілактична робота з сім'єю полягає у реалізації системи соціально-психологічних, медико-соціальних і правових заходів, спрямованих на усунення умов та причин виникнення проблем, а також системи заходів з профілактики сімейного неблагополуччя, конфліктів, розлучень, стресових станів; у формуванні відповідального батьківства, збереженні репродуктивного здоров'я молоді; в організації роботи щодо запобігання помилок у системі сімейного виховання.

Соціальна реабілітація спрямована на надання допомоги сім'ї з метою подолання сімейних конфліктів, кризових станів, дисгармонії у взаємостосунках, тимчасових або постійних труднощів у життєдіяльності сім'ї, які з'являються внаслідок тяжких захворювань, майнових витрат, конфліктних взаємостосунків, нервово-психічних захворювань, а також допомоги тим, хто опинився у стані безвихідності, безпорадності чи самотності. Крім того, соціальна реабілітація передбачає надання допомоги сім'ям, члени яких мають стійку алкогольну чи наркотичну залежність, повернулися з місць позбавлення волі тощо.

Соціальна робота з сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності родини, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Соціальний патронаж – це постійний супровід сімей, які потребують систематичної підтримки. Під патронажем знаходяться соціально незахищені сім'ї: малозабезпечені, багатодітні, з дітьми-інвалідами.

Соціальні служби для молоді – спеціальні заклади, які надають соціальні послуги та соціальну допомогу молоді.

Соціально-побутова функція соціального педагога в роботі з родиною – це надання малозабезпеченим родинам матеріальної допомоги.

Соціально-психологічна функція соціального педагога в роботі з родиною – це здійснення невідкладної психологічної допомоги.

Центри соціальних служб для молоді – спеціальні заклади, уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики шляхом здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Анкети для дітей

Анкета № 1

1. З ким із родини ти ділишся своїми враженнями про яку-небудь радісну чи сумну подію?
2. Які свята ви відзначаєте в родині?
3. Яку пісню любить слухати твоя мама?
4. Твоя найбільша мрія.
5. Із ким з однокласників ти дружиш?
6. Ти отримав на уроці 1 бал. Що тобі скажуть батьки?
7. Який предмет у школі для тебе найцікавіший?

Анкета № 2

1. Прізвище, ім'я.
2. Напиши автора і назву книги, яку ти прочитав нещодавно.
3. Чи був ти останнім часом у театрі? З ким?
4. Коли востаннє ти гуляв із батьками в лісі або парку?
5. Чи відвідуєш ти гуртки, секції, творчі студії? Якщо ні, то до якого гуртка хотів би ходити?
6. Чим ти любиш займатися у вільний час?
7. Чи є в тебе домашні тварини? Які? Хто про них піклується?
8. Про що ти мрієш?

Анкети для батьків

Анкета № 1

1. Хто у вашій сім'ї більше приділяє уваги дітям: мама, тато, бабуся, дідусь?
2. Які сімейні традиції ви перенесли зі свого дитинства в дитинство ваших дітей?
3. Ваша улюблена пісня.
4. Найбільша мрія вашої дитини.
5. З ким з однокласників дружить ваша дитина?
6. Дитина отримала погану оцінку: ваші дії.
7. Який предмет у школі для вашої дитини найцікавіший?
8. Які проблеми має ваша дитина?
9. Скільки годин на день ви спілкуєтеся з дитиною?
10. Що нового для себе ви взяли із сьогоднішніх зборів?
11. Ваші пропозиції щодо навчально-виховного процесу у класі.

Анкета № 2

1. Прізвище, ім'я дитини.
2. Чим ваша дитина любить займатися у вільний час?
3. Яким іграм віддає перевагу?
4. Які види спорту більше любить?
5. З ким частіше грається (з хлопчиками чи дівчатками)?
6. Як поводить у дитячому колективі (активна, пасивна, сором'язлива і т. ін.)?
7. Які обов'язки (епізодичні, постійні) має вдома?
8. Які, з вашої точки зору, індивідуальні особливості дитини необхідно враховувати при входженні її в дитячий колектив?

Анкета № 3

1. Прізвище, ім'я дитини.
2. Прізвище, ім'я, по батькові всіх членів сім'ї.
3. Хто в сім'ї безпосередньо займається вихованням дитини: батько, мати, бабуся, дідусь, тітка, дядько, старший брат, сестра?
4. Де ви найчастіше проводите вільний час із дитиною: удома, на прогулянці, в театрі, кіно, туристичних походах? (Необхідне підкреслити.)
5. Чи знайомі ви з друзями своєї дитини, їхніми батьками? (Так, ні.)

Анкета № 4

1. Прізвище, ім'я дитини.
2. Прізвище, ім'я, по батькові батьків.
3. Хто із членів вашої родини безпосередньо займається вихованням дитини?
4. Як проходить день вашої дитини? Чи дотримується вона певного режиму?
5. Як організовано дозвілля дитини?
6. Коли востаннє ви були разом із дитиною на природі, в зоопарку, театрі?
7. Чи відвідує ваша дитина якийсь гурток або спортивну секцію?
8. Які індивідуальні особливості вашої дитини вчителю необхідно враховувати в процесі навчання?

Пам'ятка батькам

Ваша власна поведінка – найвирішальніша річ. Ви думаєте, що виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте чи караєте її. Ви виховуєте її кожен мить Вашого життя, навіть тоді, коли Вас немає вдома.

А. С. Макаренко

- Любіть дитину не за те, що вона розумна чи красива, а лише за те, що вона ваша рідна дитина.
- Розмовляйте з дитиною, розвивайте її мову. Цікавтесь її справами і проблемами.
- Надавайте дитині самостійності в діях і прийнятті рішень.
- Не відгороджуйте дитину від обов'язків і проблем. Вирішуйте всі справи разом із нею.
- Слідкуйте за своєю зовнішністю. Дитина повинна пишатися вами.
- Привчайте дітей до самообслуговування, формуйте трудові навички і любов до праці.
- Пам'ятайте, що дитина коли-небудь подорослішає і їй доведеться жити самостійно. Готуйте її до майбутнього життя.
- Ви – перший друг і радник дитини.

Як успішно провести зустріч з батьками

Щоб створити комфортну, невимушену атмосферу, використовуйте *нетрадиційні методи представлення учасників*. Наприклад, запропонуйте батькам відрекомендуватись, називаючи своє повне ім'я та пригадуючи, як їх називали в дитинстві, розповідаючи про свої улюблені страви або про те, що сказала їм їхня дитина, коли вони виходили з дому. Виявляйте творчість у пошуках методів представлення і намагайтеся урізноманітнювати їх.

- Заохочуйте батьків до активного обговорення. Цього можна досягти, ставлячи запитання, які вимагають розгорнутої відповіді, або поділяючи учасників на пари чи невеличкі групи, в яких батьки почуватимуть себе вільніше і де їм легше буде висловити власну точку зору.

- Проводьте зустріч з батьками у затишному, зручному приміщенні.

- Якщо є така можливість, поставте стільці колом, щоб всі бачили одне одного і почували себе включеними в обговорення.

- Використовуйте наочність, відео, роздатковий матеріал для підкріплення свого виступу.

- Якщо ви розповідаєте про життя групи, використовуйте фотографії, магнітофонні записи дітей своєї групи.

- Надсилайте батькам запрошення і звертайтеся в них персонально до кожного.

- Завжди передбачайте час для того, щоб родини могли порозмовляти між собою.

- Доповідь робіть короткою. У дорослих невелика тривалість концентрації уваги після робочого дня.

- Враховуйте інтереси та потреби родин у виборі тематики зустрічі.

- Обов'язково включайте до свого виступу розважальні ігрові моменти.

ДЛЯ НОТАТОК

